

[اخلاقیات]

قُرْم: 1

1- سلام

1 - سلام

سلام دے معنی ہین سلامتی پہنچنہ جڑاں، جدوں اسی کسی آں سلام کرنے آں تے اسلام و علیکم آخنے آں۔ جس دے معنی ہین، تہاں اُتے سلامتی ہوئے۔ جدوں اسی سلام دے ذریعے دُونیاں اُتے سلامتی پہنچنے ہاں تے اللہ تعالیٰ بُوں خوش ہونِ دِن۔ سلام کرنا ہر کئی مُسلمان اُتے فرض اے۔

2- سلام پہل پہل کرنا

آساں سلام کرنے پہل پہل کرنی چاہندی اے۔ سلام پہل پہل کرنے والیاں بُوں ثواب ملدے۔ آساں دے نبی ہمیشہ سلام کرنے پہل پہل کر دے ہوندے اے۔ انہاں سُنڑ آساں آستے وی اے ہی فرمایا ایہیا کہ ہمیشہ سلام پہل پہل کرو۔ کیوں کہ سلام پہل پہل کرنے والیاں تُوں خُدا بُوں خوش ہوندے۔ حضور دے حُسنِ اخلاق پہل پہل اے گل وی شامل ایہی کہ جہڑا بھی آپ کول آندے آپ آساں سلام کرنے پہل پہل فرماندے تے آنڑیں والے دے سلام دا جواب بھی دیندے۔ حضور سُنڑ ارشاد فرمایا " لوکاں بچوں اللہ دے نزدیک تے اُس دی رحمت دا مُستحق اُوہ اے جہڑا سلام پہل پہل کرے۔ " حضرت عبد اللہ بن مسعود تُوں روایت اے کہ حضور سُنڑ فرمایا کہ " سلام پہل پہل کرنے آلا تکبر تُوں بڑی اے۔ "

3- سلام دا جواب

سلام دے جواب پہل پہل آسی و علیکم السلام آخنے آں۔ جس دے معنی ہین کہ تہاں اُتے وی سلامتی ہوئے۔ سلام دا جواب دینڑاں ہر ہک مُسلمان اُتے فرض اے۔ سلام دا جواب نہ دینڑیں والیاں تُوں اللہ پاک بُوں ناراض ہونِ دِن۔ کیوں کہ اللہ تعالیٰ سُنڑ فرمایا ہے کہ کدے تہی نماز وی پڑھدے ہو تے تہاں کوئی سلام کرے تے تہاں اُتے فرض ہو جلدے کہ تہی سلام دا جواب نماز پڑھنے کولوں بعد لازمی دیہو۔ سلام دا جواب انہاں لفظاں پہل پہل دینڑاں چاہندی، جہڑے احادیث مبارکہ پہل پہل آئے ہین تے انہاں دے بجائے دوئے لفظاں دا استعمال کرنے

توں جواب نی ہوندا۔ جواب دی افضل صورت "وعلیکم السلام" تے اُس توں افضل صورت "وعلیکم السلام ورحمۃ اللہ" تے افضل ترین صورت "وعلیکم السلام ورحمۃ اللہ وبرکاتہ" ہے۔ سلام کرنا سنت تے اُس دا جواب دینا فرض ہے۔ اس آستے سنت آں چھوڑنے آلا تانگناہ گارنی ہوندا جتنا فرض آں چھوڑنے آلا ہوندے۔ اس آستے سنت ادا کرنے آلا فرض ادا کرنے والے توں زیادہ اجر دا مستحق ہے۔

4- سلام دے فیدے

اساں دے مذہب پنج سلام آں بوں زیادہ اہمیت حاصل اے۔ اللہ تعالیٰ سُنز مسلماناں واسے سلام آں ضروری قرار دتے۔ سلام دے ذریعے اسی دُویاں آستے اللہ تعالیٰ کولوں سلامتی دی دُعا منگنے آں۔ جس دی وجہ نال اللہ تعالیٰ بوں خوش ہوندے ہین۔ سلام کرنے نال آپس پنج مُجبت زیادہ ہوندی اے۔ سلام کرنے تے اس دا جواب دینا واجب ہے۔ اس آستے اللہ تعالیٰ بوں خوش ہوندے ہین۔ مالک دو جہاں سُنز آپنڑیں نیک تے صالح بندیاں آستے ہک نیکی دا اجر دس نیکیاں دے برابر مقرر کیتے، اللہ تعالیٰ سُنز اے خصوصیت آپنڑیں آخری اُمت آستے ایہی رخی اے۔ سلام کرنے دے عوض نیکیاں دے بارے پنج جامع ترمذی تے سنن ابی داؤد پنج حضرت عمران بن حصین رضی اللہ عنہ توں روایت اے کہ ہک شخص حضور دی خدمت پنج حاضر ہویتے اُس سُنز آخیا "السلام علیکم" آپ سُنز اس دے سلام دا جواب دتے، فراہ شخص مجلس پنج بیٹھ گیا تے آپ سُنز ارشاد فرمایا "اساں دس نیکیاں ملیاں ہین۔ فرہک ہور شخص آیا، اُس سُنز آخیا "السلام علیکم ورحمۃ اللہ" آپ اس دے سلام دا جواب دتے ارشاد فرمایا "اساں بیس نیکیاں ملیاں ہین۔ فرہک ہور شخص آیا تے اُس سُنز آخیا "السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ" آپ سُنز اُس دے سلام دا جواب دیتا تے ارشاد فرمایا "اساں تیس نیکیاں ملیاں ہین۔"

5- سلام دا اہم

اللہ تعالیٰ سُنز مسلماناں سلام کرنے دا اہم دتے۔ اساں دے نبی سُنز سلام کرنے دی تلقین کیتی اے۔ حضرت محمد سُنز فرمایا ہے کہ جہڑا شخص سلام پنج پہل نی کر دیا یا سلام دا جواب نی دیندا تے ایجے شخص کولوں اللہ تعالیٰ کدے وی خوش نی ہوندے۔ اللہ تعالیٰ ارشاد فرمایا "کہ اگر تُوں کوئی کسی لفظ توں سلام کرے تے تُوں بہتر لفظ جواب پنج آخو یا آوہ ہی آخو۔ بیشک اللہ ہر چیز دا حساب کہنڑے آلا ہے۔ معلوم ہو گیا کہ سلام دا جواب دینا فرض اے۔ بعض سنتاں دا ثواب فرض توں زیادہ اے تے سلام کرنا سنت اے تے سلام دا جواب دینا فرض اے۔ مگر ثواب سلام کرنے دا زیادہ اے۔ اس توں اے بھی معلوم ہوندے کہ حضور ہر جگہ توں اس دا سلام

سُتْرُون تے جواب دیندن۔ کیونکہ ہر نماز بچ حضور آں سلام کیتا جلدے تے جواب دینزاں فرض ہے۔ جہڑا جواب نہ دے لگے اُساں سلام کرنا منع اے۔ جس طرح سینڑیں آلا یا استنجا کرنے آلا وغیرہ۔ السلام علیکم دے جواب بچ وعلیکم السلام ورحمۃ اللہ وبرکاتہ آخڑاں بہتر جواب اے تے صرف وعلیکم السلام آخڑاں رد جواب ہے۔

2۔ صفائی

1۔ جسمانی صفائی

صحت مند رہنڑیں واستے جسمانی صفائی بوں ضروری اے۔ جسمانی صفائی واستے ضروری اے کہ اسی روزانہ دند صاف کراں۔ کھانڑاں کھانڑیں کولوں پہلے تے بعد بچ صابن نال ہتھ تھوڑیں ضروری ہین۔ صاف سُتھرے کپڑے لاؤن، ہفتے بچ کم از کم 2 وار ضرور نہاؤن تے ٹو کپن۔ جہڑے لوک صفائی دا خیال نی رخدے انہاں طرح طرح دیاں بیماریاں لگ جلدیاں ہین۔ جسم بچ نہ صحت مند دماغ رہہ کہتے تے نہ صحیح روح کم کر دی اے۔ اس واستے جسم دی صفائی توں دل و دماغ بچ بلند خیالات تے پاکیزہ تصورات پیدا ہوندن تے دل بھی ہچھے تے نیک کماں دی طرف مائل ہوندے تے عبادت دی طرف رجوع کر دے۔ ایہی وجہ ہے کہ اس دور دے تمدن دا اصل اصول صفائی ہے۔ مگر اس اہمیت دے جانڑنے دے باوجود جدید طرز تمدن بچ جسمانی طہارت دا کوئی ضابطہ عمل مقرر نی تے نہ فاسد دی اصلاح آستے کوئی اصول ہین۔

2۔ کھارے دی صفائی

آپنڑیں کھارے آں صاف سُتھرا ر خڑاں بوں ضروری اے۔ کھارے بچ موجود چیزاں صاف سُتھرا ر خڑاں چائیدے۔ جدوں کھار صاف ہوسی تے آساں صاف سُتھری خوراک ملیسی، جہڑی آساں دی صحت واستے بوں ضروری اے۔ کھار آں صاف کرنے بچ آپنڑیں کھارے والیاں نال مل کے کم کرنا چائیدے۔ کھارے بچ ادھر ادھر گندگی نی پھیلاؤنڑیں چائیدی۔

3۔ ماحولیاتی صفائی

کہارے دی صفائی دے نال نال آساں آپنڑیں ارد گرد دے ماحول دی صفائی دا وی خیال رخنڑاں چائیدے۔ آپنڑیں کہارے دا کچرا کہارے دے باہر نی سٹنڑاں چائید۔ ادھر ادھر ٹھکنڑاں نی چائید۔ ماحول آں صاف سٹھرا رخنڑاں بوں ضروری اے۔ اسی طرح آساں چائیدے کہ کمرہ جماعت تے مسجد اں دی صفائی دا وی بوں زیادہ خیال کراں۔ ماحول آں صاف رخنڑیں آستے آساں آپنڑیں کہار، گلی، محلہ تے شہر ساریاں صاف رخنڑاں چائیدے، گڈیاں دے تہوں توں ماحول آلودہ ہوندے۔ پھیپھڑے خراب ہو جلدن۔ ماحول دی صفائی نال بیماریاں کم ہو جلدیاں ہین۔ ورنہ گٹراں دے گندے پانڑیں بچ مچھر، مکھی تے ہور جراثیم مزید بڑھدن۔ جس نال بوں بیماریاں ہوندیاں ہین۔ جس طرح ملیریا، کھانسی، بخار جیہاں بیماریاں لگ جلدیاں ہین۔ آساں آپنڑیں کہارے دے گٹراں صاف رخنڑاں چائیدے تے انہاں دا پانڑیں جمع نی ہونڑیں دینڑاں چائید۔

4۔ صفائی دا محکم

صفائی آساں دے مذہب دا اک بنیادی جزو اے۔ اللہ تعالیٰ پاک صاف رہنڑیں والیاں بوں پسند کردن۔ اللہ تعالیٰ سُنڑاں آپنڑیں بندیاں صاف سٹھرا رہنڑیں دا محکم دتے۔ ہکی حدیث بچ نبی سُنڑاں فرمایا ہے کہ صفائی نصف ایمان ایں۔ صفائی دے بغیر آساں دا مذہب مکمل نی۔ اسلامی عقائد بچ جہڑی اہمیت توحید دی ہے اوہ ایہی حیثیت عبادت بچ "طہارت" دی ہے۔ جس طرح توحید دے بغیر کوئی عمل قبول نی ہو ہکا، اسی طرح طہارت دے بغیر وی کوئی عبادت قابل قبول نی ہو ہکا۔ غرض جس طرح اسی توحید آں مذہبی اعتقادات دا اصل اصول سمجھنے آں، اسی طرح طہارت آں آپنڑی عبادت دا دار و مدار مننے آں۔ اس کیتے تاجدار رسالت سُنڑاں فرمایا ہے کہ "نظافت و پاکی ایمان دا اک اہم شعبہ ہے۔ مزید فرمایا کہ "اے انس پوری طہارت کیتا کرو تا کہ تاساں دی عمر دراز ہوئے۔ گویا آپ سُنڑاں درازی عمر آستے طہارت و صفائی آں لازم قرار دتے تے ہمیشہ با وضو رہنڑیں آں سراہا گیا اے۔

5۔ صفائی دے فیدے

صفائی دے بوں زیادہ فیدے ہین۔ صاف سٹھرا رہنڑیں نال اسی صحت مند رہنے آں۔ صاف سٹھرا رہنڑیں والیاں ہر کوئی پسند کردے۔ جہڑا بچ صاف سٹھرا ہوندے، سارے بچے اُس نال دوستی کرنا چہندن۔ معاشرے بچ کوئی اُس دی بوں عزت ہندی اے۔

3- احترام

1- والدین دا احترام

معاشرے بچ انسان آں زیادہ تو زیادہ مدد والدین کولوں ملدی اے۔ والدین بچیاں دی پرورش تے تربیت کردن۔ والدین آپنڑیں آرام تے سکون آں بچیاں دے آرام تے سکون اُتے قربان کر چھوڑدن۔ اللہ تعالیٰ سُنڑ والدین دا احترام کرنے دا حکم دتے۔ "ہور ماؤ پیہو نال بھلائی کرو۔ ہک ہور آیت بچ اللہ تعالیٰ سُنڑ آپنڑیں شکر دے نال نال آپنڑیں والدین دا بھی شکر کرنے دا حکم دتے۔ ارشاد ربانی ہے کہ "کہ میرا شکر بھی کر د رہ تے آپنڑیں والدین دا بھی۔ آپ سُنڑ بھی والدین دا احترام کرنے تے بوں زور دتا ہے۔ ہک حدیث بچ ہے کہ "والدین دا نافرمان شخص جنت دی خوشبو توں بھی محروم ہوسی۔ آساں آپنڑیں والدین دا احترام کرنا چائیدے۔ جدوں اسی آپنڑیں والدین دا احترام کرنے آں تے اللہ تعالیٰ بوں خوش ہوندن۔ والدین آساں دی ساری ضروریات پوری کردن۔ آساں نال پیار کردن، اس آستے اللہ تعالیٰ سُنڑ آساں آپنڑیں والدین دا احترام کرنے دا حکم دتے، تے آساں انہاں دا حکم منڑیں دا آخیا ہے۔

2- اُستاداں دا احترام

اُستاد آں معاشرے بچ لوک انتہائی عزت و احترام دی نگاہ نال دیکھدن۔ اُستاد دے مقام دی عظمت و احترام اس توں بھی ثابت ہوندے کہ آساں درس و تدریس دی وجہ توں ہک خصوصی نسبت حاصل ہے۔ آپ دا ارشاد ہے کہ "منہ معلم بڑا کے پچھیا گیا ہے۔" اُستاد دے احترام دے سلسلے بچ درجہ ذیل گلاں دا خیال رخنڑاں چائیدے۔ اُستاد دا دل نال احترام کیتا جُلے۔ اُستاد جدوں پڑھاندے ہون تے خاموشی نال سُنڑیا جُلے۔ اگر کوئی گل سمجھ نہ آوے تے مناسب ویلے بچ احترام نال پچھی جُلے۔ اُستاد دی دسی دی گلا اُتے عمل کیتا جُلے۔ اُستاد نال ہچھاتے نیک رویہ رخنیا جُلے۔ اُستاد دے حق بچ دل و جان نال دُعائیتی جُلے۔ اُستاد دی وفات توں بعد اُس آستے دُعائے مغفرت کیتی جُلے۔ اُستاد دے لواحقین تے دوستاں نال ہچھے تعلقات رنے جُلن۔ اُستاداں دا درجہ والدین دے برابر ہوندے۔ لہذا آساں اُستاداں دا وی اُتنا ہی احترام کرنا چائیدے جتنا کہ اسی والدین دا کرنے ہاں۔ آساں دے رسول سُنڑ آخیا ہے کہ اُستاد روحانی والدین ہوندن۔ کدے اسی اُستاداں دا احترام کر ساس تے تاں ہی اسی پچھی تعلیم حاصل کر کینے ہاں۔

3- عبادت گاہوں دا احترام

اساں ساریاں عبادت گاہوں دا احترام کرنا چائیدے۔ مسجد اِنج جُل کے شور شرابا نی کرنا چائیدا۔ غیر ضروری گلاں نی کرنی چائیدیاں۔ آپڑیں عبادت گاہوں دے نال نال غیر مُسلمان دی وی عبادت گاہوں دا احترام کرنا چائیدے۔ مسجد آں پاک صاف رختراں تے اُس دا احترام کرنا ہر مسلمان اُتے فرض ہے۔ اِس سلسلے اِنج درجہ ذیل گلاں دا خیال رختراں ضروری ہے۔ مسجد اِنج باوضو ہونٹراں بہتر ہے۔ کپڑے پاک صاف ہون تے اگر ہوکے تے خوشبو بھی لاؤ۔ مسجد اِنج شور شرابا نہ کرو۔ بلکہ ادب تے خاموشی نال بیٹھو۔ کوئی بدبودار چیز گھا کے مسجد اِنج نہ جُلو جس طرح کچا تھوم تے پیاز وغیرہ۔ مسجد اِنج لوکاں دے سراں توں گزر کے نہ جُلو، بلکہ جتھے جگہ ملے بہہ جُلو۔

4- قرآن پاک دا احترام

قرآن پاک اللہ تعالیٰ دی آخری کتاب اے۔ قرآن پاک اِنج مُسلماناں واسے رہنمائی موجود اے۔ قرآن پاک دا احترام کرنا مُسلماناں اُتے فرض اے۔ قرآن پاک دی تلاوت باوضو ہو کے کرنی چائیدی اے۔ صاف سُتھری جائی اُتے بہہ کے تلاوت کرنی چائیدی اے۔ کدے کوئی قرآن پاک دی تلاوت کردا ہوئے تے خاموشی نال سُتھری چائیدی اے۔

5- پھینڈ پڑھاواں دا احترام

والدین، اُستاداں تے رشتے داراں دے نال نال پھینڈ پڑھاواں دا احترام کرنا وی بُوں ضروری اے۔ بڈے پھینڈ پڑھاواں کھارے اِنج اُتوں دا بُوں خیال رختراں۔ لہذا اُنہاں دا احترام کرنا چائیدے تے اُنہاں دی ہر گل منڑیں چائیدی اے۔

5: قانون دا احترام

اسلام اُساں قانون دی پابندی دا حکم دیندے۔ اسلامی تاریخ اِنج قانون دی پابندی دیاں بُوں ساریاں مثالاں ہین۔ اسلام اُساں اہجا عادلانہ نظام دیندے۔ جس اِنج ہر شخص آں برابری دا درجہ دتا جلدے۔ ہور قانون دی پابندی نہ کرنے والے دے خلاف بلا خوف قانون دا دروازہ کھٹھنایا جُل ہلدے۔ اسلامی تاریخ دا ہک واقعہ ہے کہ کسی اُچے خاندان دی فاطمہ نامی عورت سُتھری کیتی تے اُس دی سفارش آستے ہک صحابی آپ کول آئے۔ آپ بُوں ناراض ہوئے۔ آپ سُتھری فرمایا "خدا دی قسم اگر میری بیٹی بھی چوری کردی تے میں اُس دے بھی ہتھ کٹ چھوڑدا"۔ قانون دو طرح دا ہوندے۔ ہک اللہ دا بنزائے دا قانون جس دا مجموعہ "اسلام" ہے تے دوبا انسان دا

بڑائے قانون۔ اے قانون بھی انسان دی فلاح آستے ہوندے۔ مثلاً ٹریفک دے قانون دا خیال رخصتیں توں اسی حادثات کو لوں بچ گئے
آں۔ قانون دا احترام معاشرے دے امن و امان تے خوش حال زندگی دا ذریعہ ہے۔

4۔ ٹیم دی پابندی

1۔ ٹیم دی پابندی دا مفہوم

کسی وی کلمے آں مقررہ ٹیم اُتے کرنے آں ٹیم دی پابندی آخیا جلدے۔ خُدا دا ہر ہک کم وقت مقررہ اُتے ہوندے۔ تے دُنیا
دے کم انسان آپنوں مرضی نال کردے۔ جہڑا آدمی آپنوں کماں ٹیم اُتے کردے تے اوہ دُنیا بچ کامیاب ہو جلدے تے جہڑا آدمی ٹیم
دی قدرنی کردا تے ٹیم اُساں بچھے چھوڑ دیندے۔ اوہ ٹیم دی قدر نہ کرنے والا ہر کم بچ ناکامی دا شکار ہو جلدے۔ لہذا اُساں ٹیم دی پابندی
کرنی چاہندی اے۔

2۔ قدرت دے کماں بچ ٹیم دی پابندی

کائنات دی ہر چیز آں اللہ تعالیٰ سُنڑ ٹیم دا پابند بڑایا ہے تے اسی وجہ نال دُنیا دا اے کارخانہ کامیابی نال چلدے۔ قدرت دے
کماں بچ ہر کم ٹیم اُتے ہوندے۔ سورج ٹیم اُتے چڑدے تے ٹیم اُتے لہر جلدے۔ ہر ہک موسم ٹیم اُتے شروع ہوندے تے ٹیم اُتے ختم
ہوندے۔ اللہ تعالیٰ سُنڑ آپنوں سارے نظام بچ اُساں ٹیم دی پابندی دا حکم دتے۔ جدوں اسی قدرت دے نظام آں ٹیم دے مطابق
دیکھنے آں تے اُساں اِس توں اے ہی سبق ملدے کہ اسی وی ٹیم دی پابندی کراں۔

3۔ عبادتاں بچ ٹیم دی پابندی

ساریاں عبادتاں بچ ٹیم دی پابندی آں ضروری قرار دتا گیا ہے۔ عبادتاں بچ ٹیم دی پابندی دا حکم دتا گیا ہے۔ سب توں اہم
عبادت نماز ہے۔ جس دی ادائیگی مقررہ وقت تے ضروری ہے۔ چنانچہ اللہ تعالیٰ سُنڑ مومنوں نماز ٹیم دی پابندی نال ادا کرنے دا حکم دتے۔
اسی طرح روزہ، زکوٰۃ تے حج آپنوں مقررہ ٹیم اُتے ادا کیتے جلدن۔ ٹیم دی پابندی دے لحاظ نال نماز دی طرح روزے دا بھی خیال
رخصتیاں چاہندیے۔ اِس بچ تے ٹیم بول اہمیت دا حامل ہے۔ سحری تے افطاری دا ٹیم مقرر ہے۔ اِس بچ ذرا جی بے احتیاطی روزہ ضائع کر

چھوڑ دی اے تے ثواب دے بجائے گناہ دا خطرہ پیدا ہو جلدے۔ زکوٰۃ سال پورا ہونے اُتے ادا کیتی جلدی اے۔ حج بھی اسلام دا ہک رکن اے تے اس دا مہینہ تے دن مقرر ہے۔ اس دی پابندی نہ کیتی جُلے تے حجِ نبی ہو بکدا۔ غرض دُنیا دے پورے نظامِ پنج ٹیم دی پابندی نظر آندی ہے۔ جدوں اسی کوئی عبادت کرنے آں تے آساں وقت دی پابندی دا احساس ہوندے۔ اسی ٹیم اُتے ہر نماز پڑھنے آں۔ رمضان دے روزے ٹیم اُتے رَخنے آں۔ ہر سال مقررہ ٹیم اُتے عید ادا منانے آں۔ اس توں آساں ٹیم دی اہمیت دا پتہ لگدے۔ لہذا آساں ٹیم دا ہر طرح نال خیال رَخنیاں چائیدے۔

4- سکول پنج ٹیم دی پابندی

آساں صُح ٹیم تے سکول جُلنا چائیدے۔ جدوں اسی ٹیم تے سکول آساں تے ہر کم ٹیم تے ہوسی تے چھھے طریقے نال ہوسی۔ سکول دا کم وی ٹیم تے ہوسی تے اُستاد وی آساں ٹیم دی پابندی اُتے شاباش دیسُن۔

5- ٹیم دی پابندی دے فیدے

ٹیم دی پابندی دے بُوں سَرے فیدے ہین۔ جدوں اسی ہر کم ٹیم تے کرنے ہاں تے آساں کسی قسم دی کوئی پَریشانی نہ ہوندی۔ اسی ہر کم ٹھیک طریقے نال سرانجام دے کئے آں۔ سکول پنج آساں دا سارا کم ٹیم اُتے پورا وی ہو بکدے۔ آساں دا فرض بھی ہے کہ دین تے دُنیا دے کماں پنج ٹیم دا خیال رَخاں۔ ہر کم آپنڑیں مقررہ ٹیم اُتے کراں۔ بے کار کھیڈ تماشیاں پنج ٹیم ضائع نہ کراں۔ ٹیم دی پابندی کرناں قدرت دی ہی منشا ہے۔ اے اہجی قیمتی شے ہے کہ اگر ہک وار ہتھے بچوں نکل جُلے تے فراس داد دوبارہ ملنڑاں ممکن نی۔ اگر اسی ٹیم دی قدر و قیمت جانڑ جلاں تے کدے آپنڑاں ٹیم ضائع نہ کراں۔ ٹیم دے نقصان توں بچنڑیں واستے ہک ہی طریقہ ہے کہ ہر کم آستے مناسب ٹیم مقرر کراں۔ فراس دی پوری پابندی کراں۔ اس طرح اسی آپنڑیں زندگی پنج کامیاب ہو بکدے آں۔

5- خدمت

1- والدین دی خدمت

آساں آپنڑیں والدین دی خدمت کرنی چاہندی اے۔ والدین ہر قسم دے حالات نچ آساں دا خیال رَخِ دِن۔ آساں دی ہر قسم دی ضروریات پُوریاں کر دِن تے آساں نال پیار کر دِن۔ لہذا والدین دے حقوق پُورے کرنا تے انہاں دی خدمت کرنا آساں دا فرض اے۔ والدین جدوں بڑھاپے نچ پھینچ جَلن تے انہاں دے ہر حکم دی تعمیل کرنی چاہندی اے۔ پہلی حالت انسان دی نیک بختی دی اے دے کہ والد دی عزت کرو۔ اولیں قرنی آتے بعض دفعہ آپ یمن دی طرف منہ کر کے فرماندے اے کہ منہ یمن دی طرفوں خُدا دی خُوشبو آندی اے۔ آپ اے وی فرماندے اے کہ اوہ آپنڑیں والدہ دی فرمانبرداری نچ جُوں مصروف رہندے اے تے اسی وجہ توں میرے کول نی آسکدے۔ بظاہر اے گل اہجی اے کہ پیغمبر خُدا ﷺ موجود ہین مگر اوہ انہاں دی زیارت نی کر سکدے، صرف آپنڑیں والدہ دی خدمت گزاراں تے مصروفیت دی وجہ توں۔ والدین دی خدمت ہک بون پہارہ عمل اے۔ حدیث شریف نچ ہے کہ "دو آدمی بڈے بد قسمت ہین۔ ہک اوہ جس سُنڑ رمضان پایا تے رمضان گزر گیا تے اُس دے گناہ نہ بختسڑیں ہون۔ تے دوا اوہ جس سُنڑ والدین آل پایا تے والدین گزر گئے تے اُس دے گناہ نہ بختسے گئے۔"

2- بزرگاں دی خدمت

آساں بزرگاں دی خدمت کرنی چاہندی اے۔ کیوں کہ جدوں انسان بڑھاپے دی عمر تک پھینچ جلدے تے انہاں کی سہارے دی ضرورت ہوندی اے۔ آساں اہجے ٹیم تے بزرگاں دا سہارا بننا چاہندی اے۔ آساں دا اے فرض اے کہ بزرگاں دی خدمت کراں۔ آساں بزرگاں دے اوکھے ٹیم تے کم آناں چاہندی اے۔ جدوں اسی بزرگاں دی خدمت کرساں تے اوہ آساں توں خوش ہوئیں تے آساں دُعاواں دیئیں۔ اِس طرح اللہ تعالیٰ وی آساں توں خوش ہوئیں۔

3- معذوراں دی خدمت

اللہ تعالیٰ سُزُکدے اَساں صحت تے تندرستی عطا کیتی اے تے اَساں دا اے فرض بزدے کہ اسی اُنہاں لوکاں دی خدمت کراں جہڑے معذور ہین۔ اُنہاں دی محتاجی دامذاق اڈا نہیں دے بجائے اُنہاں دی حوصلہ افزائی کرنی چاہیدی اے۔ تے اُنہاں دے مُشکل ٹیم تے اُنہاں دی مدد کرنی چاہیدی اے۔

4- اُستاداں دی خدمت

اَساں آپنڑیں اُستاداں دی خدمت کرنی چاہیدی اے۔ کیونکہ اُستاداں دا درجہ والدین دے برابر اے۔ لہذا اَساں چاہیدے کہ اسی آپنڑیں اُستاداں دی وی اتنی ہی خدمت کراں، جتنی کہ اسی آپنڑیں والدین دی کرنے آں۔ اُستاداں دی خدمت سچ اللہ تعالیٰ سُزُکدے اجر رخصیا ہے۔

5- غریباں دی خدمت

اَساں آستے ضروری اے کہ اسی غریباں دی خدمت کراں۔ کدے اُنہاں مالی طور تے خدمت یا مدد دی ضرورت ہوئے تے تھی اُنہاں دی آپنڑیں استطاعت دے مطابق ضرور مدد کرو۔ اُنہاں ہر خوشی تے غم دے موقع اُتے یاد کرنا چاہیدے۔ اُنہاں دی ڈکھ پریشانی سچ وی مدد کرنی چاہیدی اے۔

6- پرہیز

1- کوڑمارنے کولوں پرہیز

اَساں کوڑنی مارنا چاہیدا، کیوں کہ کوڑمارنے نال ساریاں بُرائیاں وجود سچ آندیاں ہین۔ کدے اسی کوڑمارساں تے کوئی وی اَساں دی گلاں اُتے اعتبار نہ کرسی۔ تے اَساں دی عزت وی کوئی نہ کرسی۔ کوڑمارنے والیاں اُتے خُدا دی لعنت ہوندی اے۔ اسلام آخدے سچ آخو۔ کوڑمارنے کولوں پرہیز کرو۔ بیشک سچ آخڑیں سچ نقصان ہی کیوں نہ ہوئے۔ ادھ شخص کوڑمارنے کولوں پرہیزنی کردا۔ جس سچ اُس دا فائدہ ہوئے تے نقصان کج بھی نہ۔ اجبا شخص جہڑا اڈنیادے فائدے تے نقصان آں عارضی چیز سمجھدے تے آخرت دے فائدے تے

نقصانِ داخل خیال کر دے تے بدی آں چھوڑ دیندے۔ اللہ دی راہ بچ آپڑاں مال خرچ کر دے۔ نہ اوہ کسی آں رشوت دیندے تے نہ کسی کولوں کہندے۔ نہ ہی اس بچ کوڑ مارنے دی عادت ہوندی اے تے نہ ہی اوہ سچ بولنے کولوں پرہیز کر دے۔ انہاں لوکاں واسے جنت ہے۔

2- چُغلی خوری توں پرہیز

آساں چُغلی مارنے کولوں پرہیز کرنی چائیدی اے۔ آساں آپڑیں اُستاداں تے والدین آگے دُونیاں بچیاں دی چُغلی نی لائیں چائیدی۔ کدے بچے کوئی غلط کم کزن تے انہاں اس غلط کماں کولوں منہ کرنا چائیدے۔ انہاں اس دے نقصانات دَسٹریں چائیدن، انہاں اس دے گناہ دے بارے بچ دی دَسٹریاں چائیدے۔

3- غیبت توں پرہیز

آساں دُونیاں دی غیبت نی کرنی چائیدی۔ بلکہ جھڑی گل وی کرنی چائیدی اے اوہ انہاں دے سامنڑیں کرنی چائیدی اے، کیونکہ غیبت نال فساد بھیلدے۔ کسی دے بارے بچ گل انہاں دے سامنڑیں کر دے۔ تاں جے آساں آپڑیں غلطی دا احساس ہووے تے اوہ آپڑیں غلطی کولوں چھٹکارا پائے۔ اللہ تعالیٰ غیبت کرنے والے آں کدے وی معاف نی کرداتے غیبت کرنے والے آستے بڑی سخت سزا اے۔

4- گال کڈنڑیں کولوں پرہیز

آساں چائیدے کہ کسی آں وی گال نہ دے واں۔ کیوں کہ اے ہک مندی عادت اے۔ اس آستے آساں چائیدے کہ اسی اس عادت نال پلہا چھوڑاں تے دُونیاں نال ادب تے احترام نال گل کراں۔ ہک گل سوچنڑیں چائیدی اے کہ کدے آساں گال مندی لگدی اے تے دُونیاں وی گال مندی لگدی اے۔ گال کڈنڑیں والیاں نال اللہ بوں زیادہ خفہ ہوندے۔

5- گندگی کرنے توں پرہیز

آساں آپڑیں کلاس کبار یا ادھر ادھر گندنی کرنا چائیدے۔ آپڑیں ماحول آں صاف سٹھرا رخنڑاں چائیدے۔ جدوں اسی گندگی پھیلاساں تے اسی مختلف بیماریاں دا شکار ہو جلساں۔ اس آستے آساں گندگی پھیلا نڑیں کولوں پرہیز کرنی چائیدی اے۔

7- سچائی

1- قول دی سچائی

آساں چائیدے کہ جدوں اسی کوئی گل کراں تے سچ آخاں۔ کوڑ نہ ماراں۔ قول دی سچائی توں مراد ہے کہ جہڑی گل کیتی جُلے تے سچی کیتی جُلے۔ اس سچ کسی قسم دا کوئی رد و بدل نہ کیتا جُلے۔ قول دی سچائی آں صداقت وی آخیا جُلے۔ سچ بولنے والے آں "صادق" آخیا جُلے۔ حضرت محمدؐ بھی ہمیشہ سچ آخدے اے، جس دی وجہ نال لوک انہاں "صادق" آخ کے بلاندے ہوندے اے۔ رسول اکرمؐ سنڑ وی سچائی تے بون زور دتا ہے، تے اس دی بڈی اہمیت بیان کیتی اے۔ آپ دا ارشاد اے کہ "سچ نجات دیندے تے کوڑ ہلاک کر چھوڑدے"۔ ہک ہور جگہ آپ فرمایا "جدوں انسان کوڑ مار دے تے فرشتہ اس دی بد بو توں ہک میل دور چلا جُلے۔"

2- نیت

جدوں کوئی کم کرنے دا ارادہ کیتا جُلے تے نیت دی سچائی دا ہونڑاں بون ضروری اے۔ کدے آساں دی نیت سچ کسی قسم دا کوئی فتور ہو سی تے آساں دا کم ٹھیک طریقے نال نہ ہو سی۔

3- عمل دی سچائی

عمل دی سچائی توں مراد ہے کہ جدوں اسی کوئی عمل کراں تے سچائی نال کراں۔ یعنی ہر نیک عمل اسی اللہ تعالیٰ دی رضامندی آستے کراں تے اس سچ کوئی ریاکاری نہ ہوے تے نہ ہی دکھلاوا ہونڑاں چائیدے۔ کوئی وی کم کر دیاں ہو یاں کدے آساں دے دے لے سچ کسی قسم دی کوئی بد نیتی وغیرہ ہو سی تے اوہ عمل مندرا ہو سی۔

4- کاروبار سچ سچائی

جدوں اسی کوئی کاروبار کراں تے سچائی نال کراں۔ کاروبار دے لیئر ڈیمینڈ سچ کوڑ آخڑیں کولوں پڑھیز کراں۔ بلکہ سچائی اختیار کراں تے آپنڑیں کاروبار سچ سچ بولال۔

5- سچائی دے فیڈے

سچائی نال آساں بُوں فیڈے حاصل ہو گدین۔ سب توں بڈا فیڈہ تے اے وے کہ سچ آخڑیں نال اللہ تعالیٰ راضی ہوندے۔ سچائی نیکی دی راہ دسدی اے تے نیکی جنت دی راہ دسدی اے۔ آساں سچائی دا پورا پورا خیال رخنڑاں چائیدے۔ سچ بولنے والے دی معاشرے نچ وی عزت ہوندی اے تے اللہ تعالیٰ بھی اُس توں خوش ہوندے۔ معاشرے دے لوکاں دا اعتماد حاصل ہوندے تے سچے انسان آں معاشرے نچ اعلیٰ مقام دتا جلدے۔ آساں چائیدے کہ اسی سچ آخاں تاکہ اسی دُنیا تے آخرت نچ کامیاب تے کامران ہوہکاں تے آپنڑیں وطن عزیز آں تباہ کاریاں تے معاشرتی نقصان توں بچا ہکاں۔ سچائی دے بُوں سَرے فیڈے ہین۔ جدوں اسی سچ آخنے آں تے معاشرے نچ آساں دی عزت ہوندی اے۔ سچ آخڑیں دی وجہ نال دُوے لوک آساں اُتے اعتماد کردن۔ تے معاشرے نچ آساں ہک مقام حاصل ہوندے۔ سچ بولنے نال اللہ تعالیٰ بُوں خوش ہوندن تے سچ بولنے والے آں اللہ تعالیٰ بُوں پسند کردن۔ سچ بولنے والے ہی دُنیا تے آخرت نچ کامیاب ہوندن۔

8- شکر

1- شکر دا مفہوم

شکر دے معنی ہین کسی دے احسان اُتے اُس دی تعریف کردیاں ہو یاں اُس دادل، مُنہ، گناں تے زبان نال کھل کے اظہار کرنا۔ اللہ تعالیٰ سُنڑ آساں بے شمار نعمتاں توں نوازیا ہے۔ اِس واسطے ساریاں کولوں حق دار ذات، جس دا آساں شکر کرنا چائیدے، اوہ خُدا دی ذات اے۔

2- شکر کرنے دے طریقے

اِسی مختلف طریقیاں نال شکر ادا کر کہنے آں۔ ہک طریقہ تے اے وے کہ اسی آپنڑیں زبان نال شکر ادا کراں۔ جدوں بھی انسان اللہ تعالیٰ دی کسی نعمت توں فیڈہ چا وے تے اُس دا فرض اے کہ نعمت دہنڑیں آلے دا زبان نال شکر یہ ادا کیتا جُلے۔ ماکولات و مشروبات استعمال کرنے توں بعد الحمد للہ آئے یا آئے کہ "اے اللہ تعالیٰ تیرا لکھ لکھ شکر ہے"۔ جہڑیاں اے نعمتاں عطا کیتیاں ہین۔ دُوہا طریقہ اے وے کہ اسی آپنڑیں دے نچ اللہ تعالیٰ دی بڑائی آں یاد کر کے اُس دی اطاعت دا احساس پیداکراں۔ یعنی اے تسلیم کراں کہ اے اللہ تعالیٰ

توں ہی آپنیں مخلوق آں رزق پہنچائیں آلا ہے تے آساں دی زندگی تے موت تیرے ہی ہتھ بچ اے۔ ہک طریقہ اے وی ہے کہ آپنیں زندگی آں اللہ تعالیٰ دے دے دے اصولاں دے مطابق ڈھال دے ہویاں اللہ دے احکامات اُتے عمل کراں۔

3- آساں دی زندگی بچ شکر دی اہمیت

قرآن مجید بچ شکر ادا کرنے دی بون تاکید کیتی گئی اے۔ جہڑے لوک شکر ادا کر دن انہاں دے مُقَدَّر بچ فراچی تے فروانی لکھ دتی گئی اے۔ ارشاد باری تعالیٰ اے کہ (ترجمہ) "گدے شکر ادا کر سوتے تہاں زیادہ دتا جُلُسی"۔ شکر آساں دی زندگی بچ اہم ہے کہ آساں دی زندگی بچ میسر ساریاں چیزاں اللہ تعالیٰ ہی دی عطا کردیاں ہین۔ ہور اس ذات بابرکت دا جتنا وی شکر ادا کیتا جُلے کم اے تے جہڑے لوک اللہ دا شکر ادا کر دن اللہ تعالیٰ انہاں اُتے آپنیں رحمت دے دروازے کھول چھوڑ دن۔ جس طرح کہ قرآن پاک بچ ارشاد اے "تے خدا ہی تہاں ماواں دے شکم توں پیدا کیتے کہ تہی کج وی نہ جانز دے آوہ۔ اس سُنز تہاں کن تے آنکھ تے دل دتے تاکہ تہی شکر کرو۔"

شکر ہک اہم عمل اے جہڑا ہک مومن مسلمان دی نشانی ہوندے۔ مومن زندگی دے مُشکل توں مُشکل حالات بچ وی شکر دادا من ہتھے بچوں نی چھوڑ دے۔ روز مرہ پیش آئیں والے حالات خوش گواری ہو بکدن تے بون بُرے وی۔ انہاں دواں صورتاں بچ آساں شکر دادا من ہتھے بچوں نی چھوڑنا چاہیدا۔ جدوں اسی اے عمل اختیار کرنے آں تے اللہ تعالیٰ آساں توں بون خوش ہوندے تے آوہ آساں دی مُشکلات حل کر دے۔ اس طرح آساں دی زندگی خوشحال گزردی اے۔

4- اسلام بچ شکر دی اہمیت

شکر اخلاق، اعمال تے عبادات دا بنیادی حصہ ہے۔ جذبہ شکر توں بغیر سارے اعمال تے عباداتاں بے معنی ہو جلدیاں ہین۔ اللہ تعالیٰ سُنز قرآن حکیم بچ شکر دی اہمیت بیان کر دے ہویاں فرمایا ہے کہ۔ "اللہ تہاں عذاب دے کے، کے کر سُن گدے تہی شکر گزار بہنو جلتے ایمان کہن آو، تے اللہ (ہر حق دا) قدر شناس اے (ہر عمل دا) خوب جانز نے آلا ہے"۔ چنانچہ اللہ تعالیٰ سُنز قرآن بچ ایمان تے شکر آں بلا کے انہاں دا ذکر کیتے۔ انہاں دوا عملاں عذاب توں چھٹکارے دا باعث قرار دتے۔ ہک ہور مقام تے اللہ تعالیٰ فرمان دین۔ "گدے تہی منہ یاد کرتے میں تہاں یاد رخساں، میرا شکر ادا کرتے میری ناشکری نہ کریا کرو"۔ حضرت عائشہؓ توں روایت اے کہ حضور نبی

اگر تم راتی و نیلے کثرت نال قیام کر دے ہوندے اے تے عبادت بچ مصروف رہندے اے۔ کثرت قیام دی وجہ نال آپ دے پیر مبارک سچ جلدے اے، حضرت عائشہؓ فرمایا کہ یا رسول اللہؐ تے اللہ تعالیٰ دے محبوب بندے ہو، فر آپ اتنی مشقت کیوں کر دے ہو؟ آپ سچ فرمایا "کیا میں اللہ تعالیٰ دا شکر گزار بندہ نہ ہوں؟" انہاں سارے فرماناں توں اسلام بچ شکر دی اہمیت دا پتہ لگدے کہ اسلام بچ شکر دی کتنی اہمیت اے۔

5- شکر دے معاشرے اے اثرات

شکر دے انسان دی اجتماعی زندگی اے وی اثرات مرتب ہوندے۔ قوماں دی تاریخ بچ ہتھے تے بڑے حالات آندے رہندے۔ اوہ آلیاں قوماں جہڑیاں مشکل حالات بچ جوان مردی نال مقابلہ نی کرہکدیاں اوہ بول جلدی تباہ و برباد ہو جلدیاں ہین تے انہاں دا نام و نشان تک نی رہندا۔ اس دے مقابلے بچ اوہ قوماں جہڑیاں حوصلے تے ہمت نال وقت دا سامنواں کر دے ہوئیاں محفوظ راہ تلاش کرہکدیاں ہین اوہ کامیاب ہو جلدیاں ہین۔ انہاں دی ثابت قدمی دا صلہ انہاں کامیابی دی صورت بچ ملدے۔ اے ہی اوہ قوماں ہوندیاں ہین، جنہاں عالمی برادری بچ عزت دی نگاہ نال دیکھیا جلدے۔ آساں مسلماناں دا عقیدہ ہے کہ اللہ تعالیٰ دی تائید تے نصرت انہاں قوماں حاصل ہوندی اے، جنہاں قوماں صبر تے شکر دا دامن ہتھے بچوں نی چھوڑیا۔

ظرم: 2

1- رحم

1- بچیاں اے رحم

بچے آساں دی توجہ تے پیار دے مستحق ہوندے ہین۔ لہذا آساں بچیاں دیاں غلطیاں اے انہاں ڈانٹنا یا مارنا نی چاہندا۔ بلکہ انہاں اے رحم کرنا چاہندا۔ بچیاں اے ظلم کرنے والیاں توں اللہ بول خفہ ہوندے۔ حضرت ابوہریرہؓ روایت کردن: "حضورؐ حضرت حسن بن علیؓ آں چومیا تے اقرع بن حابس تمیمی جہڑے کہ آپ کول بیٹھے دے اے، سچ آخیا: میرے دس بچے ہین لیکن میں تے گدے کسی آں نی چومیا۔ رسولؐ سچ اے وی طرف دیکھیا، فر فرمایا: "جہڑا رحم نی کردا اے اے رحم نی کیتا جلد"۔ اس طرح ہر روایت بچ اے کہ

آپ سُنڑ فرمایا: "بچیاں نال محبت کرو تے انہاں اُتے رحم کرو، جَدوں اُناں نال کوئی وعدہ کرو تے پورا کرو کیونکہ اُوہ اے ہی سمجھدِن کہ تسی ہی انہاں رزق دیندے اُوہ"۔ حضور جَدوں باہروں آندے تے بچے انہاں دِنج کے آگے بڑھدے تے آپ انہاں بچیاں آپنڑیں سواری دے آگے پچھے بٹھاندے، ہک بار ہک بدو یعنی دیہات دا ہک رہنڑیں والا آیا۔ اُس سُنڑ دیکھیا کہ آپ بچیاں نال پیار کردِن۔ اُس سُنڑ عرض کیتی کہ میرے تے اتنے بچے ہن مگر میں گدے کسی آں پیار نی کیتا۔ آپ سُنڑ فرمایا اگر خُدا سُنڑ تیرے دِلے بچوں شفقّت کڈ چھوڑی اے تے میں کے کرگنا۔ فرمایا: جہڑے لوکاں اُتے رحم نی کردے، اللہ بھی انہاں اُتے رحم نی کردا۔

2- مسکیناں اُتے رحم

جہڑے لوک غریب تے لاچار ہوندے ہن یا انہاں دا کوئی سہارانی ہوندا۔ آساں چائیدے کہ اسی انہاں دی مدد کراں تے انہاں دا خیال رِخاں تے انہاں اُتے رحم کراں۔ انہاں دے خیالات دا مذاق نہ اُڈاواں۔ انہاں نال کسی قسم دی کوئی زیادتی نہ کراں۔

3- حیواناں اُتے رحم

انساناں دے نال نال حیوانات بھی آساں دے معاشرے دا حصہ ہن۔ کیونکہ حیوانات آپنڑیں زبان نی رِخدے اِس آستے اللہ تعالیٰ سُنڑ حیوانات اُتے ظلم کرنے کولوں روکیا ہے۔ حیواناں اُتے رحم کرنے دی تلقین کیتی اے۔ حضرت سیدنا ابو ہریرہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ توں روایت اے کہ حضور اکرم سُنڑ ارشاد فرمایا "ہک فاحشہ عورت دی صرف اِس کیتے مغفرت فرمائی گئی کہ اِس دا گزر ہک اہجے کتے کولوں ہو یا جہڑا اُٹھوے کول ترے دے مارے بیٹھے دا اہیا، عمر نے دے قریب اہیا۔ اِس عورت سُنڑ آپنڑاں موزہ لہاڑ کے دوپٹے نال بن کے پانڑیں کڈ کے آساں پلایا تے اے ہی اُس دی بخشش دا سبب بڑ گیا۔

4- معذوراں اُتے رحم

جہڑے لوک معذور ہوندِن اُوہ ٹھیک لوکاں دے مُتجان ہوندِن۔ آساں چائیدے کہ اسی انہاں دی مُتجا جگی دا مذاق نہ اُڈاواں۔ بلکہ انہاں دا خیال رِخاں تے انہاں اُتے رحم کراں۔ جس دی وجہ نال اللہ تعالیٰ آساں اُتے رحم کرے تے تُو خوش ہووے۔

اساں آپ وی ڈویاں اُتے رحم کرنا چائیدے تے انہاں لوکاں وی رحم دی تلقین کرنی چائیدی اے، جہڑے ڈویاں اُتے ظلم کردن۔ کیونکہ ظلم کرنے والیاں آستے اللہ تعالیٰ دی طرفوں دردناک عذاب ہوسی۔

2- عبادات

1- عبادت دے معنی

عبادت دے معنی دراصل بندگی دے ہین، تھی عبد (بندہ) آوہ تے اللہ تئساں دا معبود ہے۔ عبد آپنڑیں معبود دی اطاعت بچ جہڑا کج کرے عبادت ہے، مثال دے طور تے تھی لوکاں نال گلاں کر دے ہوتے گلاں دے دوران اگر تھی کوڑ کولوں، غیبت کولوں، فحش گوئی توں اس کیتے پرہیز کر دے ہو کیونکہ اللہ انہاں چیزاں توں منع کیتے دے تے ہمیشہ سچائی، انصاف، نیکی تے پاکیزگی دی گلاں کیتیاں، اس کیتے خُدا انہاں پسند کر دے، تے تئساں دی اے ساریاں گلاں عبادت ہوسن۔ خواہ آوہ سارے دُنیا دے معاملات ہی کیوں نہ ہوں۔ تھی لوکاں نال لین دین کر دے آوہ، بازار بچوں خرید و فروخت کر دے آوہ، آپنڑیں کہارے بچ پھنڈ پرہاواں تے ماؤ بیہو نال رہندے آوہ، آپنڑیں دوستاں تے عزیزاں نال ملدے جلدے آوہ، اگر آپنڑیں زندگی دے انہاں ساریاں معاملات بچ تئساں خُدا دے احکام آں تے اس دے قانون آں ملحوظ رخیے، تے کسی دی حق تلفی نی کیتی، اے سمجھ کے اللہ سُنڑ آساں روکیا ہے، تے گویا تئساں دی اے ساری زندگی خُدا دی عبادت بچ ہی گزری، تئساں سُنڑ کسی غریب دی مدد کیتی، کسی پہو کھے آں کھاڑاں کھلایا، کسی بیمار دی خدمت کیتی تے انہاں ساریاں کماں بچ آپنڑیاں ذاتی فیدہ یا عزت یا ناموری آں نی بلکہ خُدا دی خوشنودی آں پیش نظر رخیاء تے اے سب کج عبادت بچ شامل ہوسی۔ تئساں سُنڑ تجارت یا صنعت یا مزدوری کیتی تے اس بچ خُدا دا خوف کر کے پوری دیانت تے ایمان داری نال کم کیتا، حلال دی روٹی کھادی تے حرام توں بچو، تے اے روٹی کماڑاں بھی خُدا دی عبادت بچ لئی جُلسی، حالانکہ تئساں سُنڑ آپنڑیں روزی کماڑیں واسے کم کیتا آہیا، غرض اے وے کہ دُنیا دی زندگی بچ ہر ویلے ہر معاملے بچ خُدا توں خوف کرنا، اس دی خوشنودی آں پیش رخنڑاں، اس دے قانون دی پیروی کرنا، ہر ہک فیدے آں ٹھکر اکہنا جس بچ اس دی نافرمانی کرنے یا تے کروانے دا خوف ہوے، اے خُدا دی عبادت اے۔ اس طرح دی زندگی سراسر

عبادت ہی عبادت ہے حتا کہ ابھی زندگی بچ کھاڑاں، پینڑاں، پھرنا، سینڑاں، جاگڑاں، گل بات کرنا سب کج عبادت بچ شامل ہے۔ اے عبادت دا اصلی مفہوم اے۔ اسلام دا اصل مقصد مسلمان آں ابجایی عبادت گزار بنڑاڑاں اے۔ اس غرض آتے اسلام بچ چند ابجایی عبادتاں فرض کیتیاں گیاں ہین، جہڑیاں انسان آں اس بُری عادت آتے ٹریننگ کورس دی حیثیت رخنیاں ہین۔ جہڑا انسان اے ٹریننگ جتنی ہچھی طرح کہنسی اوہ اس اصلی عبادت آں اتنی ہی ہچھی طرح ادا کرکسی، اس کیتے انہاں خاص عبادتاں فرض این قرار دتا گئے تے انہاں ارکان دین یعنی "دین داستون" آخیا گئے۔ جس طرح ہک عمارت چند ستوناں تے قائم ہوندی اے اسی طرح اسلامی زندگی دی عمارت بھی انہاں ستوناں تے قائم اے۔ اگر انہاں تروڑ کہنسو تے اسلام دی عمارت آں ٹہا کہنسو۔ عبادت دا لفظ عبد توں نکلیا ہے۔ جس دے معنی ہین بندگی۔ اسی اللہ تعالیٰ دی عبادت کرنے آں۔ تے اُس نال کسی آں شریک نہ ٹھہراندے۔ اللہ تعالیٰ دے علاوہ کسی ہوری دی عبادت کرنا شرک اے۔

2۔ اللہ تعالیٰ دی عبادت

اسلام بچ ایمان دی درستگی توں بعد سب توں زیادہ زور عبادت اُتے دتا گئے۔ عبادت اللہ تعالیٰ نال براہ راست رابطہ تے تعلق دی ہی عملی صورت ہونڑی دے باعث، بذات خود مقصد تے نصب العین بھی ہین تے اسلام دے باقی احکام و قوانین تے عمل کرنے آتے آمادہ کرنے تے انہاں احکاماں دی روح آں سمجھنڑی آتے تربیت داک ذریعہ بھی ہین۔ پہلے زمانے دے مسلماناں انہاں عقائد تے عبادتاں ہی بلندیاں تک پہنچایا ایہا۔ اللہ تعالیٰ تے ایمان تے اس دی عبادت آں سب توں زیادہ اہمیت دیندے اے۔ بڑی توں بڑی قربانی دینڑاں اناں واسے آساں ہو گیا ایہا تے اوہ ایمان تے عبادت دی روح توں آشنا ہو گئے۔ انہاں دے عقائد تے عبادتاں دے نتائج دی منہ بولتی تصویراں ہین۔ اوہ نہ دُنیا توں لا تعلق اے تے نہ ہی آخرت توں غافل۔ چنانچہ اللہ تعالیٰ دی عبادت ہر مسلمان واسے بوں ضروری ہے۔ اسی مسلمان ہاں تے آساں ساریاں اُتے فرض اے کہ اسی اللہ تعالیٰ دی عبادت کراں۔ تے اُس نال کسی آں وی شریک نہ ٹھہراواں۔ اللہ تعالیٰ سُنڑا آساں اس دُنیا بچ ہک مکمل انسان بنڑا کے پھیجے۔ اس آتے آساں چائیدے کہ اسی اللہ تعالیٰ دی عبادت کراں تے نہ ہی اللہ تعالیٰ دی عبادت بچ کوتاہی کراں۔

3- عبادت دیاں قسماں

عبادت دیاں کئی قسماں ہین۔ جنہاں بچوں کج عبادتاں درجہ ذیل ہین۔ کلمہ، نماز، روزہ، حج، زکوٰۃ، تلاوت قرآن تے ذکر وغیرہ ساریاں عبادتاں نچ شامل ہین۔ انہاں عبادتاں بنیادی عبادات یا رکان اسلام اس کیتے آخیا جلدے کہ انجوتے اسلام دے ہر حکم دی تعمیل عبادت ہے، چاہے اس دا تعلق اللہ نال ہوے یا اس دے بندیاں نال، بلکہ مکمل اسلامی زندگی بسر کرنے آلی آدمی دا ہر کم خرید و فروخت، اٹھنڑاں، بہنڑاں، کھانڑاں، پینڑاں، لٹھنڑاں، پڑھنا، ساریاں ہی عبادتاں ہوندیاں ہین۔ مگر مکمل اسلامی زندگی دی بنیاد اے ہی چار عبادتاں ہین۔ تمام مفکراں دے نزدیک انہاں چار عبادتاں بچوں کسی پکی داوی انکار کفر اے تے ترک کرنا بھی کفر سب توں بڑا گناہ تے جرم ہے۔

4- عبادت دا حکم

اللہ تعالیٰ سُنڑاں آپنڑیں عبادت کرنے دا حکم دتے۔ جدوں اس دی بندگی دا احساس ہوندے تے اسی بُریاں کماں کولوں پئے رہتے ہاں۔ اللہ تعالیٰ سُنڑاں فرمایا ہے کہ اے بندے میں تداں آپنڑیں عبادت واستے پیدا کیتے۔

5- عبادتاں دے فیدے

اللہ تعالیٰ دی عبادت کرنے دے بُوں سارے فیدے ہین۔ جدوں تک اسی اللہ تعالیٰ دی عبادت نہ کرساں تاں تک اسی مُسلمان نہ بَنڑ ہلدے۔ اللہ تعالیٰ دی عبادت کرنے نال اسی نہ صرف دُنیا نچ کامیاب ہونے آں بلکہ آخرت نچ وی سُرخرو ہونے ہاں۔ جس طرح کہ نماز دے بیشمار فیدے قرآن و حدیث نچ بیان ہین۔ ارشاد باری تعالیٰ اے کہ "بیشک نماز اَساں بے حیائی توں روکدی اے"۔ نماز پڑھنے نال دلے آں سکون ملدے۔ اسی طرح زکوٰۃ بھی عبادت اے تے اس دا سب توں بڑا فیدہ اے وے کہ انسان دا دل دولت دی محبت، کنجوسی تے لالچ جہیاں اخلاقی بُرائیاں توں پاک ہو جلدے۔ زکوٰۃ دی وجہ نال معاشرے دا کوئی وی طبقہ ضروریات زندگی توں محروم نی رہندا۔ زکوٰۃ دی وجہ نال چوری چکاری، ڈاکہ زنی تے رشوت جہیاں بُرائیاں نچ بھی کمی آندی اے۔ بے روزگاراں، بوڑھیاں، یتیمیاں، تے بیوہ عورتاں آپنڑیں پیراں اُتے کھلنے نچ مدد ملدی اے۔ روزہ وی عبادت ہے تے اس دا فیدہ اے وے کہ روزہ رخنڑیں نال صحت اُتے ہچھے اثرات مرتب ہوندن۔ جفاکشی تے سخت محنت آں ترغیب دیندن۔ غریباں دی بھوک دا اندازہ ہوندے۔ اے ساریاں گلاں بجا مگر

دوئیاں عبادتاں دی طرح روزہ وی آپنڑیں رب نال براہ راست رابطے دی ہک صورت ہے۔ روزے دی حالت بچ ہر ویلے انسان آں احساس ہوندے کہ اللہ اس دے قریب ہے۔ حج کرنا بھی عبادت اے۔ حج دے ذریعے مسلماناں آپنڑیں مالک تے اس دے سب توں پہلے کہار یعنی خانہ کعبہ نال تعلق ہو زیادہ گہرا ہوندے۔ حج دے ذریعے انسان آں بے مثال روحانی خوشی ملدی اے۔ انسان دے سارے گناہ معاف ہو جلدن تے اوہ بالکل پاک ہو جلدے۔ ساری دُنیا دے مسلماناں بچ انخوت تے بھائی چارے دے احساسات اُبھردن۔

3- حُسنِ سلوک

1- حُسنِ سلوک دے معنی

حُسنِ سلوک دے معنی ہین کسی نال، ہچھا سلوک کرنا یا ہچھا برتاؤ کرنا۔ دُوئیاں نال، ہچھا سلوک کرنے والے اللہ تعالیٰ دے دوست ہین۔ اللہ تعالیٰ اہجیاں لوکاں اُتے رحم کر دِن جہڑے دُوئیاں نال، ہچھا سلوک کر دے ہون۔

2- گمانڈیاں نال، ہچھا سلوک

اللہ تعالیٰ آساں آپنڑیں گمانڈیاں نال، ہچھا سلوک کرنے دا حکم دتے۔ جدوں انسان میدانِ حشر بچ جُلّی تے اُس کولوں ساریاں توں پہلے گمانڈیاں دے بارے بچ پچھیا جُلّی۔ اس واسے آساں آپنڑیاں گمانڈیاں نال، ہچھا سلوک کرنا چاہیدے۔ حضرت ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ بیان کر دِن کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سُنّ فرمایا: "اُوہ شخص جنت بچ دا دخل نی ہو ہکدا جس دے ہمسائے اُس دی اذیت رسائی توں محفوظ نہ ہون۔ اس توں واضح ہوندے کہ ہمسائیاں تکلیف دینڑیں والا جنت بچ اُس ٹیم تک داخل نی ہو ہکدا جب تک اُوہ آپنڑیں اس کیتے دی تلافی نہ کر چھوڑے، خواہ اے تلافی دُنیا بچ کیتی دی ہوے یا خواہ اے تلافی آپنڑیں کج نیکیاں دے کے یا سزا بھگت کی کیتی دی ہوے۔ انسان دی آزمائش در حقیقت اس دے اخلاقی وجود دی آزمائش ہے۔ نماز، روزہ، حج تے زکوٰۃ دی ادائیگی بعض اوقات آدمی آں اس گل توں بے پروا کر چھوڑ دی اے کہ اس دا برتاؤ لوکاں نال کج ہے۔ نبی کریم دے اس ارشاد توں واضح ہوندے کہ لوکاں واسے ضررتے اذیت دا معاملہ ہک سنگین معاملہ اے۔ اس دے بارے بچ باخبر رہنڑاں چاہیدے۔ اس دا نتیجہ جہنم دی صورت بچ نکل ہکدے۔

قرآن مجید سنٹر ہر تعلق دے ہر دائرے بچ حسن سلوک دا حکم دتے۔ "اور اللہ دی ہی بندگی کرو تے کسی چیز آں وی اس دا شریک نہ ٹھہراؤ تے والدین، قرابت مند، یتیم، مسکین، قرابت دار پڑوسی، ہم نشین تے مسافراں نال ہچھا سلوک کرو۔ بیشک اللہ اترانے آلیاں تے بڑائی مارنے والیاں پسندنی کردا"۔ اس آیت بچ والدین، قرابت مند تے ہر طرح دے تعلق بچ حسن سلوک دی ہدایت کیتی گئی ہے۔ تے اے بھی دسیا گیا اے کہ انہاں رشتیاں بچ بد سلوکی دا محرک آپنڑیں بڑائی دا احساس ہے۔ اے بھی واضح کردتا اے کہ آپنڑیں بڑائی بچ مبتلا لوک اللہ آں پسندنی۔ نبی کریم سنٹر اس گلاں ہک دوئی اسلوب بچ بیان کر چھوڑیا اے۔

اس روایت دا ہک اہم لفظ "جار" ہے۔ اس توں مراد اوہ لوک ہین جہڑے تہاں دے کہارے دے قریب ہین۔ قرآن مجید بچ اس لفظ دے اطلاق آں وسیع کر چھوڑیا ہے۔ ہک تے قرآن مجید سنٹر قرابت مند پڑوسی تے اجنبی پڑوسیاں دا ذکر کر کے اے واضح کر چھوڑیے کہ حسن سلوک دا تقاضا صرف قرابت دے حوالے توں نی۔ اوہ آدمی جہڑا تہاں نال قرب مکان ہی دے حوالے توں متعلق ہو گیا ہے، اس توں بھی حسن سلوک ہی مطلوب اے۔ گل اتھے تک محدود نی رخی، ہم نشین دا حوالہ دے کے اے حقیقت نمایاں کر چھوڑی اے کہ ہر اوہ انسان جہڑا تہاں نال متعلق ہے، خواہ اے تعلق عارضی نوعیت ہی دا کیوں نہ ہو، مسلمان دائم اے ہی ہے کہ اوہ اس نال ہچھے برتاؤ دا معاملہ رنے۔

3۔ شاگرداں نال ہچھا سلوک

اُستاد دا فرض اے کہ اوہ شاگرداں نال ہچھے سلوک نال پیش آوے۔ کدے اُستاد شاگرداں نال ہچھا سلوک نہ رخصی تے فر شاگرد اُس دی عزت نہ کرن۔ جدوں اُستاد بچیاں نال ہچھے سلوک نال پیش آسی تے بچے بھی بڈے ہو کے اسی طرح ساریاں لوکاں نال پیش آسن۔

4۔ والدین نال ہچھا سلوک

والدین دی عزت کرنا والدین دا حکم منہاں تے والدین نال ہچھے سلوک نال پیش آنڑاں بوں ضروری اے۔ اللہ تعالیٰ سنٹر حکم دتے کہ والدین نال ہچھے سلوک نال پیش آوے۔ جس ویلے والدین بڈے ہو جُلن تے انہاں نال پیار نال گل کرو۔ والدین نال حُسن سلوک بچ درجہ ذیل گلاں دا خیال ر خنڑاں چائیدے۔ والدین آستے دعائے مغفرت کیتی جُلے۔ والدین دا ادب و احترام کیتا جُلے۔ والدین دی ناراضگی

توں بچپنا جُلے۔ ہر جائز کم بچ و والدین دی گل مَنی جُلے۔ والدین دے دوستاں نال حُسن سلوک کیتا جُلے۔ والدین دے سامنڑیں عاجزی دسی جُلے تے کوئی اہجی گل نہ کیتی جُلے جس توں آپنڑیں بڑائی تے اہمیت دا اظہار ہوے۔ حضرت عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہا فرماندین کہ میں رسول اکرم توں سوال کیتا۔ "کہ کھڑا عمل اللہ آں سب توں زیادہ محبوب ہے؟ آپ سُنڑ جواب دتا کہ نماز ٹیم اُتے ادا کرنا۔ فر کھڑا عمل؟ آپ سُنڑ فرمایا: "والدین نال نیکی کرنا"۔ شریعت اسلامیہ بچ نماز آں بڈا ستون قرار دتے دے تے اِس توں بعد والدین نال نیکی دا درجہ رَخیا گیا ہے کیوں کہ دوئیاں اعمالاں دے درمیان لفظ (ثم) آیا ہے، جہڑا ترتیب تے وقفہ تادالالت کردے۔ اللہ رب العزت فرماندین: "ہو ر تیرا پروردگار صاف صاف تھم دے چکلیا اے کہ تسی اِس دے سوا کسی ہو ر دی عبادت نہ کرو تے ماؤ پیہو نال احسان کرو، اگر تساں دی موجودگی بچ ہک یا اے دوئے بڑھاپے آں پہنچ جُلن تے اُناں دے اگے اُف تک نہ آخو، نہ ہی اُناں ڈانٹ ڈپٹ کرو، بلکہ انہاں نال ادب و احترام نال بات چیت کرنا تے عاجزی تے محبت نال انہاں اگے تواضع دا پہلو پست رخنڑاں تے دعا کردے رہنڑاں کہ "اے میرے رب: "اُناں اُتے اہجا ہی رحم کر جس طرح اُناں میری بچپن بچ پرورش کیتی اے"۔

والدین نال حُسن سلوک دے بارے بچ مزید اللہ تعالیٰ فرماندین کہ "کہ میرا وی تے آپنڑیں والدین دا وی شکر یہ ادا کرو، میری طرف ہی لوٹنا ہے"۔ اِس دا مطلب اے بیان کیتا گیا اے کہ اللہ تعالیٰ دی دتی دیاں نعمتاں دی وجہ توں اِس دا شکر یہ ادا کرنا تے والدین دا تربیت دی وجہ توں شکر یہ ادا کرنا۔ س۔ انہاں نال نیکی تے احسان بچ اے گل بھی شامل اے کہ انسان انہاں ڈانٹ ڈپٹ نہ کرے کیونکہ اے بالاتفاق کبیرہ گناہ اے۔ رسول اکرم سُنڑ فرمایا "کہ کبیرہ گناہ بچوں سب توں بڈا گناہ آپنڑیں والدین آں گالی دینڑاں ہے۔ سوال ہو یا: اے اللہ دے رسول" آدمی کس طرح آپنڑیں والدین آں گالی دیندے؟ جواب ارشاد فرمایا کہ "ہک آدمی دوئے آدمی دے والد آں گالی دیندے تے اوہ (بدلے) بچ اِس دے پیہو آں گالی دیندے، اوہ اِس دی ماؤ آں گالی دیندے تے (بدلے) بچ اوہ اِس دی ماؤ آں گالی دیندے۔

5- غریباں تے مسکیناں نال ہچھا سلوک

آساں دے معاشرے بچ جہڑے لوک غریب تے مسکین ہون، انہاں نال ہچھے سلوک نال پیش آنڑاں چائیدے۔ انہاں نال اِس قسم دا سلوک کرنا چائیدے کہ انہاں آپنڑیں غُربت دا احساس نہ ہوے۔ آساں دے ماحول بچ ہک کمزور طبقہ اہجا بھی پایا

جلدے، جہڑے کمسن بچے تے نی، مگر آپنزیں ناداری تے غربت دے سبب قابل رحم حالت بچ زندگی بسر کردن۔ اس طبقے آں مسکین آتھیا جلدے، یعنی اہجا غریب انسان جس کول کج وی نی۔ نہ ہی ہک ٹیم دکھاڑاں اے تے نہ ہی بدن چھپانڑیں واستے کپڑے، ایجے انسان آں مال زکوٰۃ دا مستحق قرار دتا گئے تے زکوٰۃ دے مستحق طبقات بچ قرآن سنو اسماں بھی شامل کیتے۔ یعنی اے اوہ طبقے، جس دا حق ہر صاحب ثروت مسلمان دے مال بچ اے۔ اگر مالدار شخص آپنزیں مال بچوں اس دی مددنی کرداتے اللہ دی بارگاہ بچ اس کولوں باز پرس ہو سی۔ قرآن سنو ایجے انسان دی تحسین کیتی اے، جہڑا مسکیناں کھاڑاں کھلانڈے۔ چنانچہ فرمایا: "تے اوہ مسکیناں کھاڑاں کھلانڈے اہے۔" مسکیناں دے حقوق نہ ادا کرنا قانون الہی دی نظر بچ جرم عظیم اے تے اس آستے جہنم دے عذاب دی خبر دتی گئی اے۔ قرآن مجید بچ ارشاد فرمایا گیا اے کہ "اسماں پکڑو تے فر اس دی گردن بچ طوق پاؤ، فر اسماں جہنم بچ جھونک دو۔ اے خدائے عظیم تے ایمان نی ر خدا ایہیا تے نہ ہی مسکیناں کھلانڑیں تے لوکاں ابھار دا ایہیا۔"

4-نشہ

1- سگریٹ دانٹھ

نشہ ہک بُری عادت اے۔ نشہ کرنے والا انسان مختلف قسم دیاں بیماریاں بچ مبتلا ہوندے۔ سگریٹ پیسڑیں والا نہ صرف آپنزیں آپ آں بلکہ آپنزیں ارد گرد دویاں لوکاں وی متاثر کردا رہندے۔

2- شراب دانٹھ

شراب دانٹھ ہک بون بڑا جرم آں۔ اسماں دے مذہب بچ شراب دانٹھ کرنے کولوں رو کیا گیا ہے۔ جدوں کوئی انسان شراب دانٹھ کردے تے فر اوہ کسی گل دی تمیزی کردا۔ اس واستے اسماں شراب دانٹھ نی کرنا چائیدا۔

3- نشہ کرنے دے نقصانات

نشہ کرنے دے بون نقصان ہوندن۔ نشہ کرنے والے انسان دا جسم کمزور ہو جلدے۔ اسماں مختلف بیماریاں لگ جلدیاں ہین۔ نشہ کرنے والے انسان دی معاشرے بچ عزت وی کوئی نی کردا۔ اوہ چیزاں جہڑیاں انسان آں کسی مرض دے علاج یا مریض آں سکون

پہنچائیں واسے استعمال ہوکن نشہ آور کہلانڈیاں ہین تے انسان انہاں چیزاں دی عادت بنڑاں کے روزمرہ زندگی بچ لازمی جڑ بنڑا چھوڑ دن۔ حالانکہ اسماں وقتی طور تے فیدہ محسوس ہوندے لیکن حقیقت بچ اس دانقصان اے۔ انسان انہاں نشہ آور چیزاں چھوڑنی بکدا۔ بلکہ انہاں دے جال بچ پھنس جلدے۔ اے معاشرے بچ ہک انتہائی خطرناک وباء ہے جسہڑا کہ معاشرے آں کھوکھلا کر کے اس دی تباہی دا سبب بنڑی اے لیکن زیادہ تر لوک اے ادویات بے روزگاری، جنسی بے راہ روی، پڑا نری بیماری یا کسی مالی یا سماجی مسئلہ بچ پیدا ہونڑیں والی پریشانیاں دور کرنے واسے استعمال کردن۔

4- بُرے کم کرنے دا نشہ

جدوں ہک انسان آں بُرے کم کرنے دا نشہ ہو جھلے تے اوہ اس نشے آں چھوڑنی بکدا۔ فر اوہ طرح طرح دے مندے کم کردے رہندن۔ اس طرح دا انسان نہ آپ خوش رہندے تے نہ معاشرے بچ موجود لوکاں خوش رہنڑیں دیندے۔

5- اسلام بچ نشہ نہ کرنے دا حکم

مذہب اسلام بچ نشہ کرنے توں منہ کیتا گیا ہے۔ نشہ کرنے والے کدے ہچھے مسلمان نی ہو بکدے۔ نشے بچ انسان آپنڑیں حواص بچنی رہندا۔ جس توں عبادت بچ دی کوتاہی ہوندی اے۔ اس واسے اسلام بچ نشے توں منہ کیتا گیا ہے۔ اسلام ہر قسم دے نشے آں حرام قرار دتے۔ نشہ آور تے حرام چیزاں دا استعمال نہ صرف انسان آں اللہ تعالیٰ دی رحمت و محبت توں دور کردیاں ہین بلکہ اسماں رب العالمین دے غضب تے غصہ دا حقدار بھی بنڑاندیاں ہین۔ سب توں پہلے اسلام بچ کسی وی چیز دے حلال تے حرام ہونڑیں دے معیار دا معلوم ہونڑاں ضروری اے۔ اللہ تعالیٰ دا فرمان ہے "اوہ آپ کو لوں سوال کردن کہ انہاں واسے کھڑیاں چیزاں حلال ہین۔ آپ فرماندن: "ہر پاکیزہ چیز اللہ تعالیٰ سنڑ حلال کیتی اے"۔ اس آیت مبارکہ بچ اللہ تعالیٰ سنڑ اس گل آں اُجاگر کیتے کہ مسلماناں اُتے اللہ تعالیٰ سنڑ جتنی بھی چیزاں حلال کیتیاں ہین، اوہ ساریاں دی ساریاں پاکیزہ ہین۔ اس دے مقابلے بچ ہر ناپاک تے گندی چیز حرام قرار دتی گئی اے۔ کسی وی چیز دے نشہ آور ہونڑیں دی علامت اے وے کہ اوہ انسان دی عقل آں آپنڑیں قبضہ بچ کھن چھوڑے۔ شراب واسے قرآن بچ "خمر" دالفظ استعمال ہویا اے۔ اسی طرح عربی زبان بچ عورت دے دوپٹے آں بھی "خمار" آخیا جلدے۔ اس کیتے اوہ بھی عورت دے سر آں اسی طرح ڈھانپ چھوڑ دی اے، جس طرح شراب انسان دی عقل آں نشے بچ ڈھانپ چھوڑ دی اے۔ تے دوئی علامت اے وے کہ ہک

مرتبہ اس چیز دے استعمال توں اس دی مسلسل عادت پے جلدی اے کہ فراس توں بغیر انسان آں کسی پل بھی چین و سکون نی ملداتے
 اس دے نہ ملنڑیں توں اس دی اُوہ ہی کیفیت ہو جلدی ہے چہڑی شراب نہ ملنڑیں توں کسی شرابی دی ہوندی ہے، جس آں نشہ ٹوٹنا
 آخِرن۔

5۔ امانتداری

1۔ امانتداری دا مفہوم

جدوں کوئی تُساں کول کوئی چیز رِخا دے تے اُس چیزاں اُس دی اصلی حالت بچ اُساں موڑ کے دینڑاں امانت داری اُخواندے۔
 "امانت" دا ہک مفہوم تے بالکل واضح اے کہ کوئی شخص کسی کول کوئی چیز امانت رِخالے تے جدوں اُوہ شخص "امین" کولوں آپنڑیں چیز
 واپس طلب کرے کہ اُوہ بغیر کسی تبدیلی دے اُوہ ہی چیز اُساں واپس کرے، اُساں "امانت" آخِرن۔ کدے کوئی شخص امانت دے اس
 معیار اُتے پورا اُترے تے اُساں "امانتدار" آخِرن تے کدے کوئی شخص اس معیار اُتے پورا نی اُترداتے حدیث پاک بچ رسول اکرمؐ
 فرمایا ہے کہ: "جساں امانت داپاس نی اُوہ در حقیقت صاحب ایمان نی"۔

امانت داری ہک اعلیٰ اخلاق ہے۔ دین دے اجزاء بچوں ہک جُز ہے۔ اے ہک نادر تے بیش بہا صفت ہے۔ اس صفت بچ حاکم تے
 محکوم دے مابین کوئی فرق نی، تاجر و کارِ نگر، مزدور تے کاشت کار، امیر تے فقیر، بڈا تے نہ چھوٹا تے نہ ہی شاگرد تے اُستاد بلکہ ہر ہک آستے
 باعث شرف و منزلت ہے۔ انسان دا اصل سرمایہ ہے۔ تے اس دی کامیابی تے کامرانی دا ضامن ہے۔ تے ترقی و ارتقاء دی چابی ہے۔ ہر
 ہک وائستے باعث سعادت ہے۔ امانت دے معنی بوں و وسیع تے عریض ہین تے جہڑے لوک امانت دے معنی آں صرف اس معنی بچ محصور
 کر دِن کہ کوئی شخص کسی دوئے شخص کول کوئی چیز (سونا، چاندی، روپے، پیسے وغیرہ) ہک معین مدت تک جمع رنے تے اس جمع شدہ چیز آں
 صاحب مال تک واپس کرنا ہی امانت داری ہے۔ حقیقت اے وے کہ امانت داری بوں و وسیع معنی تے دلالت کر دی اے۔ مندرجہ ذیل
 امانت دے کج معنی ذکر کیتے جلدن۔ مکمل دین اسلام امانت ہے تے اس اُتے عمل پیرا ہونڑاں ہی امانت داری آں ادا کرنا ہے۔ دین اسلام
 اُساں کول اللہ دی طرفوں امانت ہے۔ دین دے تقاضے دے مطابق زندگی گزارنا ہی مطلوب مومن ہے۔ تے رضائے الہی دا ضامن ہے۔

2- رازدی امانت

جدوں ٹساں کسی دا کوئی راز پتہ لگے یا کوئی ٹساں آپنڑیں کوئی راز دی گل دے سے تے اُس دا اوہ راز کسی آں نہ دسو۔ اُس دے اِس راز دا ذکر کسی آگے نہ کرو کیوں کہ کدے ٹسی دُویاں دے رازاں اُتے پردہ نہ پاسو تے قیامت آ لے دیہاڑے اللہ تعالیٰ ٹساں دے رازاں اُتے پردہ نہ پاسی۔ راز دی حفاظت کرنا امانت ہے۔ رسول سُنڑ فرمایا: "اُس دا ایمان نی جس آں امانت دا پاس و لحاظ نی تے اُس دا دین نی جس کول عہد دا پاس و لحاظ نی"۔ مسلمان آپنڑیں پرہاواں دے راز دی حفاظت کر دے، اِس بچ خیانت نی کر دے، تے اِس دے رازاں افشاء نی کر دے۔ رسول سُنڑ ارشاد فرمایا "جدوں انسان گل کرے تے فر گل کرنے دے دوران آپنڑیں ادھر ادھر دیتے کہ کوئی سُنڑ داتے نی تے اِس دی گل امانت ہے"۔ اِس واسے مجلس بچ موجود افراد اُتے لازم ہے کہ اوہ راز دی اے گل کسی دوسرے دے سامنڑیں بیان نہ کرے کیوں کہ اے اناں کول امانت ہے اگر اوہ اِس راز آں فاش کر سُن تے امانت بچ خیانت دے مرتکب سمجھے جلسن، لہذا اِس گل دا خاص خیال رخنڑاں چائیدے کہ اناں دی اخلاقی ذمہ داری بزرگی ہے۔

3- چیزاں دی امانت داری

کدے ٹساں کوئی شخص کوئی چیز امانت دے طور تے رخنڑیں واسے دیوے تے فرٹساں تے فرض اے کہ ٹسی اُس دی چیزاں اُساں اصلی حالت بچ موڑ کے دیہو۔ اُس دی چیزاں بچ کسی قسم دا کوئی رد و بدل نہ کرو، کیونکہ جہڑے لوکاں دی چیزاں دی حفاظت کر دین، لوک اُنہاں اُتے اعتبار کر دین۔ تے جہڑے لوک دُویاں دی چیزاں دی حفاظت نی کر دے لوک اُنہاں اُتے اعتبار نی کر دے تے اُنہاں دی کوئی عزت وی نی ہوندی۔ کوئی بھی چیز جہڑی کسی دوائے شخص کول جمع کیتی جُلے خواہ اوہ مال و دولت، سونا چاندی یا دوائے استعمال دی چیزاں ہون تے اوہ امانت ہین تے اُنہاں امانتاں دی حفاظت کرنا واجب ہے تے اِساں اُسی طرح واپس لوٹایا جُلے جس طرح اوہ اہی۔ امانت دی حفاظت تے اِساں ادا کرنے دا محکم شریعت سُنڑ دتے۔ ارشاد ربانی ہے۔ ترجمہ: "اللہ تعالیٰ ٹساں تاکیدی محکم دیندین کہ امانت والیاں اناں دی امانتاں پُنجھاؤ، تے جدوں لوکاں دے درمیان فیصلہ کرتے عدل و انصاف نال فیصلہ کرو، یقیناً اوہ بہتر چیز ہے جس دی نصیحت ٹساں اللہ کر دین۔" بیٹک اللہ سُنڑ دے، دیکھدے ہے۔ رسول سُنڑ فرمایا: "جس سُنڑ ٹساں کول امانت رخی ہے اُس دی امانت آں صحیح سالم واپس کر تے جس سُنڑ ٹساں نال خیانت کیتی اُس نال خیانت نہ کرو۔"

4- امانت داری دے فیدے

امانت داری دے بُوں سارے فیدے پین۔ جدوں کوئی بندہ امانت دار ہوندے تے لوک اُس اُتے اعتبار کردن تے معاشرے نچ امانت دار انسان دی عزت کیتی جلدی اے تے اُساں ہک اہم مقام دتا جلدے۔

5- امانت داری دا حکم

اسماں دا مذہب اسماں امانت داری دا سبق دیندے۔ اسماں دے آخری نبی حضرت محمدؐ وی لوکاں دیاں امانتاں دا بُوں خیال رخدے اے۔ اسی وجہ نال لوک محمدؐ آں امین آخدے اے۔ قرآن مجید نچ امانت دی بُوں اہمیت بیان کیتی گئی ہے تے اِس گل دی تاکید کیتی گئی اے کہ امانت آں صحیح حق دار تک پُہنچائیں دی کوشش کیتی جُلے۔ ارشاد باری تعالیٰ ہے: "بیشک اللہ تئساں حکم دیندے کہ امانت والیاں دی امانتاں اُناں دے حوالے کر چھوڑو۔ آپ سُنز امانت دی اہمیت بیان کردے ہویاں فرمایا: "جس نچ امانت داری نی اُس نچ ایمان نی"۔ امانت نچ خیانت کرنا قوم دی بربادی تے فنا ہونز دی علامت ہے۔ جیسا کہ آپ سُنز ارشاد فرمایا "اللہ جس قوم دے خاتے تے فنا دا ارادہ فرماندے تے اِس قوم نچ خیانت دی صفات پیدا کر دے"۔ اللہ تعالیٰ سُنز امانت دار لوکاں دی تعریف کیتی ہے تے اُناں جنت دی بشارت دیتی ہے۔ فرمان الہی ہے۔ ترجمہ: تے جہڑے لوک آپنیں امانتاں تے قول و قرار دا پاس رخدن تے جہڑے آپنیں گواہیاں اُتے قائم رہندن تے جہڑے آپنیں نمازاں دی حفاظت کردن۔ آوہ لوک ہی جنت نچ عزت آلے ہون۔ امانت داری رزق نچ کشادگی دا سبب بڑدی اے۔ جس طرح رسول اللہ ﷺ سُنز خبر دتی ہے۔ "بیشک امانت داری کشادہ رزق آں آپنیں طرف آنڑدی اے تے خیانت فقر و فاقہ آں آنڑدی ہے"۔ اسی طرح پیارے نبی ﷺ سُنز اُس شخص آں جنت دی بشارت دتی ہے جہڑا چھ چیزاں صحیح طریقے نال ادا کردے انہاں بچوں ہک امانت داری ہے۔

6- نیت

1- نیت دامنہوم

کسی گمے آں کرنے دے ارادے آں نیت آخذن۔ کسی وی گمے آں کرنے دے نیت بون ضروری اے۔ نیت تون بغیر کوئی کم نی ہو
کدا۔ اللہ تعالیٰ داوی فرمان ہے کہ ہر عمل دا دارو مدار نیت اُتے ہے۔ رسول اللہ ﷺ فرمایا ہے: "بیشک اعمال نیتاں نال ہن تے ہر
آدمی آستے آوہ، ہی ہے جس دی اُس سُنر نیت کیتی"۔ کسی بھی نیک عمل یا کسی بھی عبادت دا مقصد اگر اللہ دی رضا حاصل کرنے دے بجائے
دکھاوا ہوے یا کوئی بھی ہور مقصد ہوے تے اہجانیک کم یا عبادت اللہ دے ہاں کج حیثیت نی رخدا تے آخرت نچ کسی فیدے دے بجائے
نقصان دے اسباب بچوں بنڑ جلدے، پس کوئی بھی نیک عمل کرنے توں پہلے، کوئی بھی عبادت کرنے توں پہلے، آساں آپنڑیں دلاں نچ
آپنڑیں نیت اللہ سبحانہ تعالیٰ آستے خالص کر چھوڑنی چائیدی اے تاکہ آوہ عمل ثواب دے بجائے عذاب دا سبب نہ بنڑ جلیے۔

2- نیت نچ سچائی

جدوں اسی کسی گمے آں کرنے دی نیت کرنے آں تے آساں دی نیت نچ سچائی دا ہونڑاں بون ضروری اے۔ کدے آساں دی
نیت نچ سچائی نہ ہو سی، تے کوئی وی کم ہجھی طرحاں نہ ہو سی۔

3- نماز دی نیت

نماز پڑھنے کو لوں پہلے نیت کرنا بون ضروری اے۔ کیوں کہ نیت بغیر نماز نا مکمل اے۔ راتی سینڑیں ویلے آساں آپنڑیں دلے
نچ تہجد تے صبح دی نماز دے نیت کر کے سینڑیاں چائیدیے۔ نیت نماز دے ارکان بچوں ہے جس دے بغیر نماز نی ہوندی۔ نیت دا مقصد
اے وے کہ نمازی اللہ رب العالمین دے دربار نچ پیش ہو نڑیں توں پہلے پوری طرح متوجہ ہون تے اس گلاں آپنڑیں ذہن نچ ہجھی طرح
تازہ کزن کہ "اے اللہ میں صرف تداں خوش کرنے آستے، تیری رضادی طلب نچ، تیرے رسول دے دے دے طریقے دے مطابق
اے فلاں فلاں ٹیم دی نماز (فرض یا نفل)، اتنی رکعات ادا کرنے لگا، توں آپنڑیں رحمت نال آساں قبول فرمائیں۔

4- نیت دی چگی

آساں دی نیت بچ بچنگی داہونواں بوں ضروری اے۔ جدوں اسی آپنڑیں دلے بچ کسی گمے آں کرنے دا بچنتہ ارادہ یا نیت کرساں تے اسی اُس کے بچ ضرور کامیاب ہوساں۔

5- نیت دے فیدے

نیت آساں دے دلے بچ ہک بنیاد دا کم کردی اے۔ جدوں اسی آپنڑیں دلے بچ کسی گمے واستے کوئی نیت کرنے ہاں تے اُس نیت دی بدولت ہی کوئی وی کم پروان چڑھدے۔ جس طرح کسی عمارت آں مکمل کرنے واستے سب توں ضروری چیز اس دی بنیاد اے۔ اسی طرح کسی گمے آں کرنے واستے سب توں پہلے ضروری چیز نیت اے۔

7- ایمان داری

1- ایمان داری دی اہمیت

آساں دے مذہب بچ ایمان داری آں بوں اہمیت حاصل اے۔ ایمان داری انسان آں بُرائیاں توں بچا کے سچائی دے راہ تے لاندی اے۔ ایمان داری ہک مُسلمان دی پہچانڑی اے۔

2- فرائض دی ایمان داری

آساں واستے ضروری اے کہ چہرے فرائض آساں اتے عائد ہون، اسی انہاں پوری ایمان داری نال پورا کراں۔ اللہ تعالیٰ دا حکم ایں کہ چہرہ بندہ آپنڑیں فرائض ایمان داری نال پورے کرسی، اُس دے گماں بچ بکت ہوسی۔

3- کاروبار بچ ایمان داری

کاروبار بچ ایمان داری بوں ضروری اے۔ کدے کوئی بندہ آپنڑیں کاروبار بچ ایمان داری نال کم کرسی تے اُس دے گماں بچ بکت ہوسی۔ تے کدے کوئی بندہ بے ایمانی نال کم کرسی تے اوہ آپنڑیں گماں بچ کدے دی کامیاب نہ ہوسی۔ ہر کاروبار بچ ہک راز ہوندے تے اس راز دا امین اوہ تاجر ہے چہرہ اس کاروبار زیست بچ آپنڑیاں حصہ پاندے۔ زندگی بچ حصہ پانڑیں تے حصہ وصول کرنے بچ ہی فرق

ہوندے، جسٹادین داری تے دُنیا داری نچ ہے۔ دین دا تعلق امانت تے امانت داری نال ہے۔ اِس کیتے ہک امانت دار تاجر بنیادی طور تے دین دار ہوندے۔ باوجود اِس دے کہ پختہ نچ بظاہر دین دار نظر بھی نہ آند اہوے۔ افہام دی زندگی نچ اے ہی تے المیہ ہے کہ صرف ظاہر اُتے تکیہ کرنے آ لے دین دے معاملے نچ افہام دا شکار ہو جلدن۔ ہک حدیث پاک دا مفہوم ہے کہ ایمان دار تاجر قیامت دے دیہاڑے انبیاء تے شہداء نال مصاحبت دا حق دار ہوسی۔

4- عبادتاں نچ ایمان داری

عبادتاں نچ ایمان داری دا مطلب اے وے کہ جدوں اللہ تعالیٰ دی عبادت کیتی جُلے تے اوہ خلوص نیت نال کیتی جُلے۔ عبادت آں کھیڈ نہ سمجھیا جُلے بلکہ باقاعدہ پاک صاف تے باوضو ہو کے عبادت کیتی جُلے۔

5- ایمان داری دا حکم

اللہ تعالیٰ بار بار مسلماناں ایمان داری دا حکم دتے۔ اللہ تعالیٰ دا حکم اے کہ کوئی انسان اُس ویلے ہی دُنیا تے آخرت نچ کامیاب ہو ہکدے، جدوں اوہ ایمان داری آں آپنڑیں د لے نچ قائم رخصی تے ایمان داری نال کم کرسی۔

8- غریباں دی مدد

1- پیسیاں دے ذریعے

اِسی غریباں دی مدد کئی طریقیاں نال کر کینے آں۔ کدے کسی دی استطاعت ہوئے تے اُس واسطے ضروری اے کہ اوہ آپنڑیں کمائی بچوں ک پیسے غریباں نچ تقسیم کرے، کیوں کہ اِس طرح اُس دی کمائی نچ ہو ر بَرکت پیدا ہوسی۔

2- کھانڑاں کھلا کے مدد

کدے آساں دے کہاں کھانڑاں کھانڑیں دے ٹیم اُتے کوئی غریب آجُلے تے آساں چائیدے کہ اِسی آساں کھانڑاں کھلاواں۔ آساں دے نبی آپ پکھے رہے کے دُونیاں کھانڑاں کھلان دے ہوندے اے۔

3- غریباں دی مدد کرنے دا حکم

اللہ تعالیٰ سُنُّرُ آساں غریباں دی مدد کرنے دا حکم دتے۔ غریباں دی مدد اسی زکوٰۃ دے کے وی کر کینے آں۔ اِس تُوں علاوہ صدقے تے خیرات دے ذریعے وی غریباں دی مدد کیتی جُل ہکدی اے۔

4- غریباں دی مدد کرنے دے اثرات

غریباں دی مدد کرنے نال معاشرے اُتے پچھے اثرات مرتب ہوندن۔ معاشرے بچ مساوات قائم ہوندی اے۔ اللہ تعالیٰ وی غریب تے امیر بچ فرق آں ختم کرنے واستے زکوٰۃ دا نظام قائم کیتے۔ اِس طرح معاشرے دے تمام افراد مل کے غریباں دی مدد کردن۔

5- خوشی تے غمی بچ غریباں دی مدد

جدوں کسی خوشی یا غمی دا موقع ہوئے تے آساں چائیدے کہ غریباں دی ضرورتاں دا خیال رِخاں تے انہاں دیاں ضرورتاں مد نظر رِخ کے انہاں دی مدد کراں۔

ثرم : 3

1- نظم و ضبط

1- نظم و ضبط دا مطلب

نظم و ضبط دا مطلب ہے کہ سکون نال رہنڑاں تے شور ہنگامہ نہ کرنا۔ نظم و ضبط ہی انسان دی اصلی شناخت اے۔ جدوں اسی سارے آپنڑیں آپ آں نظم و ضبط بچ رِخساں تاں ہی دیکھن آں اے وی آپنڑیں آپ آں نظم و ضبط بچ آئرن۔ جتھے وی نظم و ضبط نی ہوندا اُتھے افراتفری ہوندی اے تے نال غلط نیچے ہی نکلدن۔ دُنیا دا سارا نظام ہک نظم و ضبط نال چلدے۔ جس طرح رات دن دا بدلنا۔ آساں وی انہاں چیزاں دِخ کے آپنڑیں آپ آں نظم و ضبط بچ رِخنڑاں چائیدے۔ انسان واستے نظم و ضبط دی اہمیت اُس ٹیم ہو رِٹھ جُلسی کہ جدوں اُوہ آپنڑیں زندگی بچ اِس دے صحیح معنی تے مفہوم تُوں استفادہ کرسی۔ نظم یعنی ہر چیز دا اُس دے صحیح مقام تے موجود ہونڑاں۔ اے وسیع و عریض کائنات، اے زمین تے آساں دے سرتے موجود اے نیلگوں آسمان، انہاں ساریاں اُتے نظم و ضبط دا ہک قانون حاکم

ہے تے اس نظم و ضبط آل کائنات بچہ رو نما ہونوں والے تمام امور تے حقائق بچہ محسوس کیتا بخل ہکدے۔ انسان بھی اسی کائنات دایک جُز ہے تے اس بچہ بھی نظم و ضبط دا بخوبی مشاہدہ کیتا بخل ہکدے بلکہ ہر انسان دی زندگی ہک طبعی قانون دے تحت پروان چڑھدی ہے۔

2- نظم و ضبط دے قیدے

نظم و ضبط بچہ رہ کے انسان بول کج کر ہکدے تے سکون بچہ رہ ہکدے۔ وقت دی پابندی داناں ہی نظم و ضبط ہے۔ کدے اسی کوئی وی کم نظم و ضبط بچہ رہ کے کرساں تے اسی کامیاب ہو جلساں تے کدے وی کسی میدان بچہ مار نہ کھاساں۔ جدوں اسی آپنڑیں آپ آل نظم و ضبط بچہ رخساں تے آساں دی مشکلات آساں ہو جلسن۔ نظم و ضبط نال جدوں وی اسی کم کرساں تے اُوہ کم ٹیم اُتے ہو جلیں۔ نظم و ضبط اہداف تک پہنچنڑیں واسے ہک بہترین وسیلہ ہے، آپنڑیں اہداف تک پہنچنڑیں واسے ٹی منظم پروگرام تشکیل دے کے آپنڑیں زندگی دے لمحات آل خوشگوار تے پُر ثمر بنڑا ہکدے ہو۔ کوشش تے مضبوط ارادے توں ہک صحیح تے منظم پروگرام تشکیل دے کے اُس اُتے عمل کرو، صحیح منشور اُتے عمل انسان آل منظم، متعدد تے انجام دیتے جُلنے والی چیز دا متعدد بنڑاؤں ہے، کوشش کرو کہ زندگی دا ہر کم تہاں دے منظم پروگرام دے مطابق ہوئے تاکہ آپنڑیں زندگی دے لمحات توں بہتر طور تے استفادہ کرہکاں تے زندگی بچہ سُرخرو ہواں۔ اے اُوہ راہ ہے کہ تاریخ دے عظیم ترین افراد سُنڑ جس دی پیروی کیتی تے اس دے پابند رہے ٹی بھی اُناں دی رہ آل منتخب کروتے کسی بھی لمحے خُدا پسند، منظم تے صحیح آئین دی تشکیل تے اس اُتے عمل پیرا ہونڑیں بچہ غفلت نہ کرو۔

حضرت امیر المومنین سُنڑ آپنڑیں زندگی دے آخری لمحات بچہ آپنڑیں تمام فرزندوں، اہل خانہ تے ہر اس شخص آل اے وصیت فرمائی کہ جہڑا ناں دی اِس وصیت توں مطلع ہو سی، انہاں سُنڑ فرمایا کہ کماں بچہ نظم و ضبط دی رعایت کُرن تے منظم پروگرام بنڑاں کے آپنڑیں زندگی آل کامیاب کُرن۔

3- کلاس بچہ نظم و ضبط

کلاس بچہ ساریاں کو لوں پہلے آساں چائیدے کہ کلاس دی ہر ہک چیز نظم و ضبط نال رخی دی ہوئے۔ فر پچیاں نظم و ضبط نال بیٹھاؤں چائیدے۔ جدوں اسی کلاس بچہ نظم و ضبط نال بہساں تے کلاسوں دا ماحول پُر سکون ہو جلیں۔ اُستاد دی گل غوراناں سُنڑساں تے

آساں آرام نال سمجھ وی آسی۔ کلاس پنج آساں نظم و ضبط دا بُوں خیال رخنڑاں چائیدے۔ اسی وجہ نال کلاس پنج گدے وی لڑائی تے شور شرابانہ ہوسی۔

4۔ سکول پنج نظم و ضبط

سکول پنج آساں نظم و ضبط نال رہنڑیں دا طریقہ دسیا جلدے۔ جس طرح ساریاں توں پہلے صبح دے ٹیم تے سکول پنج اسمبلی ہوندی اے، تے اسمبلی پنج آساں آخدن کہ آپنڑیں لینڑاں سدھا کرو۔ اس توں ہی آساں سکول پنج نظم و ضبط دا سبق ملدے۔ سکول پنج جہڑیاں کلاساں ہوندىاں ہین انہاں توں نظم و ضبط دا سبق ملدے۔ جہڑیاں کلاساں آپنڑیں ٹیم تے بدل دیاں ہین، اوہ نظم و ضبط دی عکاسی کر دیاں ہین۔

5۔ عبادت پنج نظم و ضبط

عبادت پنج نظم و ضبط دا مطلب ہے کہ اسی آپنڑیں آپ آل ٹیم دا پابند کراں۔ جس طرح آساں دی پنج نمازاں دا ٹیم مقرر اے تے اے ہی ٹیم آساں نظم و ضبط دا سبق وی دیدے۔ نمازاں پنج نظم و ضبط توں مراد اے کہ اسی نمازاں آرام تے سکون نال آدا کراں تے خُدا کولوں دُعائِنگاں۔ جدوں اسی مسیحتی پنج نماز پڑھ دے ہاں تے اُس ٹیم نماز آساں مکمل نظم و ضبط دا سبق سکھاندی ہے۔

2۔ خوشی و غم پنج شرکت

1۔ شادی پنج شرکت

شادی دا تعلق خوشی نال اے۔ شادی پنج جدوں اسی شرکت کرنے ہاں تے آساں خوشی ملدی اے۔ شادی پنج جدوں اسی جُلنے آں تے نوین کپڑے لانے آں۔ شادی پنج شرکت کرنے دا مطلب ہے کہ اسی رشتہ داراں دی خوشی پنج خوش ہاں تے انہاں دی مدد کرنے آستے آئے ہاں تے دُونیاں لوکاں نال وی ملنے دا موقع ملدے۔

2۔ خوشی تے غم پنج شرکت دا حکم

خوشی تے غم پنج شرکت دا حکم آساں دے خُدا تے آساں دے نبی سُنڑوی دتا ہے۔ اس طرح اسی جدوں بکلی دُوئے دی خوشی تے غم پنج شرکت کرنے ہاں تے بکلی دُوئے دی خوشی تے غم دا پتہ لگدے۔ خوشی تے غم دا اصل مقصد ہے کہ بکلی دُوئے دی مل جُل کے

مدد کرنا۔ رسول پاکؐ دافرمان میں کہ اگر کوئی تمہارا دعوت دیوے تے اُس دی دعوت بچ شرکت کرو۔ اسی طرح ہر کسی دے غم بچ دی شرکت کرنے دی کوشش کرو۔

3۔ فوٹگی بچ شرکت کرنا

فوٹگی داتعلق ماتے نال اے۔ جدوں کوئی انسان فوت ہو جلدے تے اِس دے رشتے دار غم بچ مبتلا ہو جلدن۔ جدوں اسی کسی دے غم بچ شرکت کرنے آں تے اِس طرح اُس انسان دا حوصلہ بڑھدے۔ اَساں کہلے ہو نڑیں دا احساس نی ہوندا۔ تے اُس دے غم دی شدت بچ کمی آندی اے، جس توں اللہ پاک بون خوش ہوندے۔

4۔ خوشی و غم بچ شرکت دے فیدے

خوشی تے غم بچ شرکت دا فیدہ اے ہوندے کہ اسی سارے پکی جائی اُتے کہٹھے ہو جھلنے آں۔ پکی ڈوئے دے ڈکھ نکلھ بندھنے ہاں۔ خوشی و غم بچ شرکت دی وجہ نال ہی آپے بچ محبت زیادہ ہندی اے۔ جس طرح اسی پکی ڈوئے دی خوشی تے غم بچ جھلنے آں، اسی طرح آوہ اَساں دی خوشی تے غم بچ آسن تے اَساں دا غم کم ہو جھلنے تے خوشی بڑھ جھلے۔ خوشی تے غم بچ ہک ڈوئے دی مدد کرنے دا موقع ملدے۔

5۔ مُنٹاثرین دے غم بچ شرکت

قدرتی آفات دا مطلب ہے کہ خُدا دی طرفوں کسی قسم دی آزمائش۔ مثال دے طور تے زلزلہ، سیلاب، آندھی، بارش وغیرہ۔ جدوں کوئی خاندان قدرتی آفات توں مُنٹاثر ہوئے تے اَساں اِس دے غم بچ شرکت کرنی چاہیدی اے۔ جدوں اسی اِس دے غم بچ شرکت کرساں تے اِس دا حوصلہ بڑھ جھلے، انہاں مُنٹاثریناں دی مدد کرنی چاہیدی اے۔ جدوں اسی انہاں دی مدد کرساں تے انہاں دا غم کہٹسی تے اللہ پاک وی اَساں دے اِس عمل توں بون خوش ہوئیں۔

3- اشیاء داخیال

1- کہارے دیاں چیزاں داخیال

کہارے دیاں چیزاں دا مطلب اے کہ اوہ چیزاں جہڑیاں اسی کہارے نچ استعمال کرنے ہاں۔ آساں کہارے دیاں چیزاں دا خاص خیال رخنزاں چائیدے۔ تاں جے اے خراب نہ ہون۔ جدوں اسی کہارے دیاں چیزاں صاف نہ کرساں تے اس نال آساں دے کہارے نچ بیماریاں پھیل جلسن۔ کہارے دے سارے لوک بیمار ہو جلسن۔

2- کتاب مقدس داخیال رخنزاں

کتاباں تے بوں ساریاں ہین۔ لیکن کتاب مقدس توں مراد اوہ کتاب اے جہڑی آساں دے رسول اُتے نازل کیتی گئی اے۔ جس داخیال آساں ہر حال نچ رخنزاں چائیدے۔ آساں پاک کپڑے نچ لپیٹ کے پاک جانی تے رخنزاں چائیدے۔ کتاب مقدس دی حفاظت دا ذمہ وی خدا سنڑ خود چایا ہے۔ آساں وی کتاب مقدس داخیال کرنا چائیدے۔ کتاب مقدس دی تلاوت روزانہ پاک صاف ہو کے کرنی چائیدی اے۔

3- دُنیاوی کتاباں داخیال

دُنیاوی کتاباں توں مطلب اے کہ اوہ کتاباں جہڑیاں آساں دے سکولاں نچ پڑھائیاں جلدیاں ہین۔ انہاں کتاباں دا وی آساں خیال رخنزاں چائیدے۔ انہاں اُتے لکھائی نی کرنی چائیدی۔ انہاں کتاباں روزانہ پڑھ کے آپڑیں بیگ نچ پاچھوڑنا چائیدے۔ انہاں کتاباں کدے وی پھاڑنا نی چائیدے۔ انہاں کتاباں دا آساں خیال کرنا چائیدے کیونکہ انہاں تو اسی دُنیاوی علم حاصل کرنے آں۔ اگر اے کتاباں خراب ہوئیاں تے اسی پڑھ نہ گساں، کدے اسی پڑھ نہ گساں تے دُنیاوی دھوڑ نچ پچھے رہ جلساں تے دُنیا نچ کامیابی حاصل نہ کر گساں۔

4- گلاس روم دی صفائی داخیال

جس طرح اسی آپڑیں کہارے دیاں چیزاں داخیال رخنے آں، اسی طرح آساں چائیدے کہ اسی آپڑیں گلاساں نچ موجود چیزاں داخیال وی رھاں۔ کیوں کہ اسی ہی انہاں چیزاں استعمال کرنے آں تے آساں دا فرض اے انہاں چیزاں داخیال وی رھاں۔ گلاساں نچ موجود چیزاں نی پہنڑاں چائیدا۔ گلاساں نچ جدوں چیزاں صاف رخی دیاں ہوئیں تے اوہ ہچھیاں لگسن۔

5۔ مال موبشی دا خیال

مال موبشی توں مُراد جانور پین۔ آساں جانوراں دا خیال رَختراں چائیدے۔ کیوں کہ آساں جانوراں توں دُده، گوشت، دہی، لسی وغیرہ حاصل ہوندے۔ مال موبشی دا اسی جتنا وی خیال کر ساں آساں اتنا ہی فائدہ ہوسی۔ دُده دی پیداوار بچ دی اضافہ ہوسی۔ جتھے جانور رنے جلدن اُس جانی دا وی خیال رَختراں چائیدے۔ تاں بے آہ جانور بیماری کولوں بچ گن۔

4۔ ادب

1۔ ادب دا مفہوم

ادب توں مُراد اے کسی دُوئے انسان دی عزت کرناں۔ آساں آپنڑیں بڈیاں دی عزت کرنی چائیدی اے۔ آپنڑیں والدین دا ادب کرنا چائیدے۔ آپے کولوں بڈیاں نال عزت نال پیش آتھاں چائیدے۔ جدوں اسی آپنڑیں کولوں بڈیاں دی عزت کر ساں تے آہ آساں وی شفقت دی نگاہ نال دیکھن۔ ادب دے بارے بچ آساں اسلام بچ وی حکم ملدے کہ جدوں کوئی بڈے تے بزرگ آجلن تے انہاں دے ادب بچ کھل جلیا کرو۔ جدوں انسان آپنڑیں گل آں خوبصورت طریقے نال ادا کرے تے اتنے موثر طریقے نال ادا کر دے کہ سُنڑے آ لے تے اثر کرے تے چہرہ کج گل کرنے آلا چاہندے آہ اٹھا لگے، اس نوعیت دے کلام آں اسی ادب آخنے آں۔

2۔ گل کرنے دے ادب

گل کرنے دے ادب توں مُراد اے کہ جدوں اسی کوئی گل کر اں تے اُس کولوں پہلے آساں سوچنڑاں چائیدے کہ کس طریقے نال گل کرنی چائیدی اے۔ آساں چائیدے کہ اسی گل اِس طریقے نال کر اں کہ کسی آں بُری نہ لگے۔ جدوں بڈے کوئی گل کر دے ہوون تے آساں چائیدے کہ اسی خاموشی نال انہاں دی گل سُنڑاں۔ کسی نال دی گل کرنے دا انداز اہجا ہونڑاں چائیدے کہ سناں دی گلاں دا دُونیاں اُتے بُرا اثر نہ پیوے۔ لوکاں نال احسن طریقہ نال گل کرنی چائیدی ہے جس طرح اللہ تعالیٰ قرآن مجید بچ فرمایا "تے لوکاں نال احسن طریقے نال گل کیتا کرو"۔ صحیح بخاری بچ حضرت عبداللہ بن زبیر رضی اللہ عنہ توں روایت ہے کہ جدوں اے آیت نازل ہوئی ترجمہ: "اے ایمان والو! تسی آپنڑیں آوازاں پیغمبر دی آوازاں توں بلند نہ کیتا کرتے نہ ہی انہاں نال ایسے کھل کے بولیا کرو جس طرح تسی آپس بچ

بول دے اُوہ۔ کدے تُساں دے اعمال برباد ہو جُلن تے تُساں خبر بھی نہ ہوئے۔ بیشک جہڑے لوک آپنڑیاں آوازاں رسول اللہ دے سامنڑیں پست رَخِدِن، اے اُوہ لوک ہین جہناں دے قلوب آں اللہ سُنڑ تقوے آستے خالص کر دیتا ہے، انہاں لوکاں واستے مغفرت تے اجرِ عظیم ہے۔"

حضرت عمر رضی اللہ عنہ، اس آیت دے نازل ہو نڑیں توں بعد، جدوں نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم نال کوئی گل عرض کَرِن تے اِس طرح گل کر دے۔ جس طرح کوئی سرگوشی کرنے آلا گل کر دے، تے آپ انہاں گل دوہرا نڑیں واستے ارشاد فرماندے۔ الغرض حضرت عمر رضی اللہ عنہ اتنی آواز پست کر دے کہ آپ آں سمجھنڑیں واستے انہاں کولوں پوچھنڑیاں پیندا۔ گفتگو کرنے ویلے گل سچی تے صاف کرنی چائیدی ہے۔ گلاں بچ کوئی ہیرا پھیری نی ہو نڑیاں چائیدا۔ گفتگو بچ مبالغہ توں کم نی کہنڑیاں چائیدا۔ بے ہودہ تے فحش گفتگو توں پرہیز کرنی چائیدی ہے۔ گفتگو پاکیزہ ہو نڑیں چائیدی ہے۔ حدیث بچ آندے کہ پاکیزہ کلمہ بھی صدقہ ہے تے اگ کولوں بچاؤ دا ذریعہ ہے۔ گفتگو بچ نیبست جہجی بُرائی کولوں بچنڑیاں چائیدے۔ گفتگو بچ اہجی گل نی کرنی چائیدی کہ جس نال دوئے لوکاں دی دل شکنی ہوئے۔ گفتگو کر دے ہو یاں غصے بچ نی آ نڑیاں چائیدا۔ غصہ عقل آں کھا جلدے۔ سنی سنائی گل آں آگے نی پھیلا نڑیاں چائیدا۔ گفتگو کر دے ہو یاں گلے گلے نال قسم کھائیں توں پرہیز کرنی چائیدی ہے۔

3- محفل دے آداب

محفل توں مُراد اے کہ بُوں سارے لوکاں دا بچی جائی تے بہنڑیاں۔ جدوں وی تُسی محفل بچ جُلوتے ساریاں کولوں پہلے سلام کرو۔ فرخاموشی نال بہہ جُلنا چائیدے۔ محفل دے وی کج آداب ہوندے ہین۔ کدے محفل بچ کوئی بندہ گل کر داہوئے تے اَساں چائیدے کہ اسی اُس دی گلاں غور نال سُنڑیاں۔ جدوں اُوہ آدمی آپنڑیں گل ختم کرے تے تاں ہی اَساں آپنڑیں گل شروع کرنی چائیدی اے۔ محفل بچ بہہ کے کوئی وی فضول گل نی کرنی چائیدی اے۔ کیوں کہ اے محفل دے آداب دے سخت خلاف اے۔ مجلس دے آداب بچ اے وی ہے کہ گفتگو کرنے والے دی گفتگو بچ تُساں کوئی شک ہوئے تے تُسی اِس دے اظہار بچ جلدی نہ کرو، بلکہ صبر کرو تے متکلم آں آپنڑیں گل پوری کرنے دو۔ جدوں اُوہ آپنڑیں گل پوری کر کہنے تے تُسی نہایت احترام تے نرمی تے عمدہ تمہید نال اِس کولوں سوال کرو، لیکن گفتگو دے درمیان ہرگز اِس دی گل آں نہ کٹو، کیونکہ اے ادب دے خلاف ہے، تے اِس نال دلاں بچ ناپسندیدگی دے جذبات پیدا

ہوندا، ہاں کدے مجلس تعلیم تے تدریس دی ہے تے اس دی شان دوئی ہے، لیکن اس بچ بھی بہتر اے وے کہ جَدوں استاد جملہ پورا کر کہنے، یا کسی معنی تے مسئلہ دی شرح پوری کر کہنے تے تاں ہی سوال کرو تے اس بچ بھی علمی مناقشہ بچ ادب تے سمجھاری ملحوظ رہٹریں چائیدی ہے۔

4- نماز دے آداب

جس طرح گل تے محفل دے آداب ہین۔ اسی طرح نمازاں دے وی آداب ہین۔ نمازاں دے آداب بچ ساریاں کو لو پہلے ٹیم دی پابندی اے کہ نماز آں آپنڑیں ٹیم تے ادا کراں۔ نماز با وضو ہو کے ادا کرنی چائیدی اے۔ نمازاں دے آداب بچ جسم داپاک ہو نزاں، جگہ داپاک ہو نزاں، لباس داپاک ہو نزاں بوں ضروری اے۔ کدے انہاں چیزاں بچوں کوئی وی چیز پاک نہ ہوئے تے آساں دی نماز نہ ہو سی۔ اس آستے آساں چائیدی کہ اسی نمازاں دے آداب دا خیال رِخاں۔ نماز آستے طہارت تے پاکیزگی دا پورا پورا خیال رِخو، وضو کرو، تے مسواک دا بھی اہتمام کرو، نبی کریم ﷺ فرمایا: "قیامت بچ میری اُمت دی علامت اے ہو سی کے انہاں دی پیشانی تے اعضاء وضوئے نور توں چمکدے ہو سُن، پس جہڑا انسان آپنڑیں نور آں بڑھا نزاں چاہے بڑھائے۔ صاف سُسٹھرے، سنجیدہ مہذب تے سلیقے دے کپڑے پاکے نماز ادا کرو، قرآن مجید بچ ہے کہ " اے آدم دے بیٹو! ہر نماز دے موقع اُتے آپنڑیں زینت توں آراستہ ہو جلیا کرو۔ ٹیم دی پابندی نال نماز ادا کرو۔ مومنناں اُتے ٹیم دی پابندی نماز نالوں فرض ہے۔

حضرت عبداللہ بن مسعود سُنڑیک دفعہ نبی کریم ﷺ فرمایا: یا رسول اللہ ﷺ ادا دے نزدیک کھڑا عمل زیادہ محبوب ہے، آپ سُنڑ فرمایا، نماز آں اُس دے ٹیم اُتے ادا کراتے آپ سُنڑ فرمایا اُتے سُنڑ بچ نمازاں فرض کیتیاں ہین، جس شخص سُنڑ انہاں نمازاں انہاں دے مقررہ ٹیم اُتے ادا کیتا تے ہچھی طرح وضو کیتا تے خُدا اُتے اس دا اے حق ہے کہ اوہ اس بچس چھوڑے تے جس سُنڑ انہاں نمازاں بچ کو تاہی کیتی تے خُدا اُتے اِسدی مغفرت و نجات دی کوئی ذمہ داری نی، چائے تے عذاب دیوے چاہے تے بچس چھوڑے۔ نماز ہمیشہ باجماعت پڑھنی چائیدی ہے۔

اگر کدے جماعت نہ بھی ملے تاں بھی فرض نماز مسجد بچ ہی پڑھو، البتہ سُنٹاں کہارے بچ پڑھنا بھی ہچھے، نبی کریم ﷺ فرمایا، جہڑا انسان چالیس دن تکبیر اولی نال باجماعت نماز پڑھے اوہ دوزخ تے نفاق دہاں توں محفوظ کر دتا جلدے تے نبی کریم ﷺ فرمایا اگر لوکاں نماز

باجماعت دا اجر و ثواب معلوم ہو جلتے تے اوہ ہزاراں مجبوریاں دے باوجود بھی باجماعت نماز پڑھن۔ جماعت دی پہلی صف ایجی ہے جیسے فرشتیاں دی صف، تنہا نماز پڑھنے توں دو آدمیاں دی جماعت بہتر ہے، فرجتنے آدمی ہو سُن اتنی ہی جماعت خُدا آں زیادہ محبوب ہو سی۔

نماز سکون نال پڑھو، تے رکوع و سجدہ پنج اطمینان نال جُلو، رکوع توں اٹھن توں بعد اطمینان نال سدھے کھل جُلو، فرسجدے پنج جُلو، اسی طرح دوہاں سجدياں دے درمیان مناسب وقفہ دو۔

نبی کریم ﷺ فرمایا: کہ جہڑا شخص نماز آں ہچھے طریقے نال ادا کر دے، نماز اسماں دُعائیاں دیندی ہے کہ خُدا اسی طرح تیری بھی حفاظت کرے، جس طرح خُدا میری کیتی ہے۔

نبی کریم ﷺ فرمایا: بدترین چوری نماز دی چوری ہے، لوکاں سُن پوچھیا یا رسول اللہ نماز پنج کوئی کس طرح چوری کر دے، فرمایا رکوع تے سجدے ادھر ادھر کرنا۔

5- کھانڑاں کھانڑیں دے آداب

جس طرح نماز دے آداب ہین، اسی طرح کھانڑیں دے آداب وی ہین۔ اسلام آساں اے حکم دیندے کہ اسی کھانڑاں کھانڑیں کولوں پہلے آپنڑیں ہتھ تہواں۔ کھانڑاں کھانڑیں کولوں پہلے دعا کرو۔ اوہ دُعا اے وے کہ "اے خُدا آساں دے رزق پنج برکت فرما"۔ کھانڑاں کھانڑوں آساں آپے پنج گلاں نی کر نیاں چائیدیاں۔ چُپ ہو کہ کھانڑاں چائیدے۔ کھانڑاں کھانڑیں توں بعد وی خُدا ادا شکر ادا کرنا چائیدے۔ کھانڑاں کھانڑیں توں بعد وی ہتھ تہوڑیں چائیدن۔ اللہ تعالیٰ سُنڑا انسانی زندگی واسے غذا آں لازم قرار دتے۔ کھانڑیں دے آداب آساں دے نبی کریم ﷺ آساں دے ہین۔

"کھانڑیں داسنت طریقہ اے وے کہ کھانڑاں کھانڑیں توں پہلے دوہاں ہتھوں تہو کے کُلی کر اں تے نہایت عاجزی نال دسترخوان اُتے بہہ جُلو۔ بسم اللہ پڑھ کے سالن پاؤ فر دامن ہتھے نال روٹی دالقمہ سالن لاکے منہ پنج پاؤ۔ لقمہ خوب چبا کے کھاؤ۔ تاکہ چبانڑیں پنج کُٹیم لاؤ۔ اگر ہک برتن بچوں دو تین آدمی کھاون تے انہاں آپنڑیں سامنڑیوں کھانڑاں چائیدے۔ دوئے آگول لقمہ نی چانڑاں چائیدا۔ اگر کھانڑیں دے دوران چھینک آوے تے دوئی طرف چھینکو۔ کھانڑاں مناسب مقدار پنج کھانڑاں چائیدے۔ یعنی ضرورت توں تھوڑا جگم ہی کھانڑاں چائیدے۔ اگر کھانڈیاں ویلے کوئی لقمہ ٹہہ جلتے تے آساں صاف کر کے کھانڑاں چائیدے۔ کھانڑاں ختم کر دے ہو یاں برتن صاف کرنے

چائیدن۔ اگر انگلیاں نال سالن وغیرہ لگ جُلے تے اُساں چٹ جُلنڑاں چائیدے۔ کھانڑاں کھا کے اللہ دا شکر ادا کرنا چائیدے تے مسنون دُعائیاں بچوں کوئی یک دُعاپڑھنی چائیدی ہے۔ کھانڑاں کھا کے ہتھاں تہونڑاں چائیدے۔ تو لیلے نال صاف کرنا چائیدے۔ پانڑیں کھانڑاں شروع کرنے توں پہلے یا کھانڑیں دے دوران پیو، آخر بچ پانڑیں نہ پیو۔

کھانڑیں دے بعد دی مسنون دُعائیاں اے ہین۔ "ساریاں تعریفاں اللہ آستے ہین۔ جس سُنڑاں کھلایا تے مسلمان بنڑایا۔

5۔ اُمن

1۔ کلاساں بچ اُمن

اُمن توں مراد اے سکون تے خاموشی۔ کلاساں بچ اُمن توں مراد اے شور شرابہ نہ ہوئے۔ اُمن، سماج دی اِس کیفیت داناں ہے، جتھا سارے معاملات معمول دے نال بغیر کسی اُتے تشدد اختلافات دے چل رہے ہوں۔ اُمن دا تصور کسی بھی معاشرے بچ تشدد دی غیر موجودگی یا فر صحت مند، مثبت بین الاقوامی یا بین انسانی توں تعبیر کیتا جلدے۔ اِس کیفیت بچ معاشرے دے تمام افراد آں سماجی، معاشی، مساوت تے سیاسی حقوق و تحفظ حاصل ہوندے۔ بین الاقوامی تعلقات بچ، اُمن دا دور اختلافات یا جنگ دی صورت حال دی غیر موجودگی توں تعبیر ہے۔ ا

اُمن دی عمومی تعریف بچ کئی معنی شامل ہوندن۔ انہاں بچ مجموعی طور تے اُمن آں تحفظ، بہتری، آزادی، دفاع، قسمت تے فلاح دے ناں توں بھی جائزیاں جلدے۔ انفرادی طور تے اُمن توں مراد تشدد توں خالی یک ایہی طرز زندگی دا تصور کیتا جلدے جس دی خصوصیات بچ افراد دا ادب، انصاف تے عمدہ نیت مراد کیتی جلدی ہے۔ معاشرے بچ انفرادی طور تے اُمن دی حالت ہر فرد اُتے یکساں لاگو ہندی ہے، جبکہ مجموعی طور تے کسی بھی نخلے دا پورا معاشرہ مراد کیتا جلدے۔ کدے کلاساں بچ اُمن نہ ہوسی تے اُسی اُستاداں دی گل غور نال نہ سُنڑکساں۔ جدوں شور شرابہ ہوسی تے اُستاد وی اُساں ہچھے طریقے نال نہ پڑھاہکی۔ اُساں کلاساں بچ اُمن برقرار رخنڑاں چائیدے، تاں جے اُسی زیادہ توں زیادہ سبق آں سمجھ ہکاں۔ اِس طرح اُساں سبق وی با آسانی یاد ہوسی۔ تے کلاساں دے آداب وی برقرار ہسن۔

2- کہارے بچ آمن

کہارے بچ آمن توں مراد اے کہ آرام و سکون نال رہنڑاں۔ جدوں کہارے بچ آمن ہوسی تے آساں دی زندگی بچ وی آمن ہوسی۔ کہارے بچ شور شرابے نال کہارے دا آمن تے سکون ختم ہو جلدے۔ جدوں کہارے بچ آمن ہوسی تے اسی سارے آپنڑاں کم سکون نال کرہساں۔ جدوں کہارے بچ آمن ہوسی تے اسی آپ وی آمن بچ ہوساں۔

3- اسلام بچ آمن دا حکم

آساں دے مذہب اسلام بچ وی آمن دا حکم ہے۔ اسلام ہک آمن دانڈہب اے۔ اللہ تعالیٰ فرماندے ہین جہڑی قوم آمن و امان نال رہندی اے تے اہ دُنیا بچ ترقی کردی اے۔ جہڑی قوم آمن و امان دا دامن ہتھے بچوں چھوڑ دیندی اے اہ ناکام ہو جلدی اے۔ کدے آساں سُنڑ ترقی کرنی اے یا آگے بڑھنا ہے تے آساں اُحد اے حکم دے مطابق آمن و امان نال رہنڑاں چائیدے۔

4- ملک بچ آمن

آساں دے ملک بچ ہر رہنڑیں والے دا فرض اے کہ اہ آپنڑیں ملک بچ آمن قائم کرے۔ جدوں تک اسی آپے بچ آمن نال نہ رہندے تاں تک ملک بچ وی آمن قائم نی ہوندا۔ آساں چائیدے کہ اسی آمن نال رہو اں تے باقیوں وی آمن نال رہنڑیں دی تاکید کراں۔ تاں جے آساں دا ملک وی ترقی کرہکے۔ جدوں اسی ملک بچ آمن قائم کرساں تے اسی آپنڑیں زندگی وی سکون نال گزارہساں۔

5- کھیڈ بچ آمن

کھیڈ بچ آمن توں مراد اے کہ جدوں اسی کوئی وی کھیڈ کھیڈاں تے آساں آمن تے سکون نال کھیڈاں، تاں جے لڑائی جھگڑا نہ ہوے۔ جدوں اسی آمن نال کھیڈساں تے آساں کھیڈنویں بچ مزہ اسی۔ اِس طرح اے کھیڈ وی علاقے بچ مقبول ہوسی تے آمن رخنڑیں والے لوکاں سارے لوک پسند کردن۔

1- وعدے دا مفہوم

وعدے دا مطلب اے کہ جہڑی وی گل کیتی جُلے اُساں پورا کیتا جُلے۔ کدے کوئی وی وعدہ کیتا جُلے تے اُساں تروڑیا نہ جُلے۔ وعدہ یعنی اہجاکم جہڑا اسی کسی دے آخڑیں اُتے کرنے دا آخاں کہ اسی کرساں وعدہ کہلان دے تے اس آں پورا کرنا وعدہ دی پابندی کہلان دے، اسی پک دوئے نال جہڑا وعدہ کرنے آں اُساں اُوہ پورا کرنے۔ یقیناً ایجے وعدیاں دی پابندی بون ضروری ہے لیکن اسلام بچ وعدے دا مفہوم اے ہی نی بلکہ اس توں مراد اُوہ سارے وعدے ہین جہڑے اُساں سُنز اللہ تے اس دے رسول ﷺ نال کیتے ہین، کلمہ طیبہ پڑھ کے اسی اللہ تے اس دے رسول ﷺ دے احکام دی تعمیل کرنے دا عہد کرنے آں، اس عہد توں بعد اسی آپنڑیں زندگی دے ہر معاملے بچ اللہ تعالیٰ تے اس دے رسول ﷺ دے ہر حکم اُتے تعمیل کرنے دے پابند ہو جُلے آں۔ اسلام بچ وی اے ہی حکم اے کہ آپنڑیں وعدے آں پورا کرو۔ کدے وعدہ پورا نہ کرکوتے وعدہ ہی نہ کرو۔ اُساں دے مذہب بچ جہڑا عہد جائز اے، اُساں تروڑنا جائز نی۔ مسلمان ہوئیں دے ناطے اُساں چائیدے کہ اسی جہڑا وی وعدہ کراں اُساں پورا کراں۔ وعدہ کر کے نی تروڑنا چائید اکیونکہ اے گناہ ہے تے عام گناہ دی طرح نی۔

2- وعدے دی پاسداری

وعدے دی پاسداری توں مراد اے کہ جس گلاں دا وعدہ کیتا جُلے تے اُساں ہر حال بچ پورا کیتا جُلے۔ وعدے دی پاسداری دا اے وی مطلب اے کہ آپنڑیں گلاں اُتے پورا پورا اُتریا جُلے تاں جے لوک اُساں اُتے یقین کراں۔ ہمیشہ وعدے آں پورا کرنے دی کوشش کیتی جُلے۔ وعدے دی پاسداری دا خیال رخنڑاں چائیدے۔ جدوں اسی وعدے دی پاسداری دا خیال نہ رخصاں تے معاشرے بچ اُساں دی عزت نہ ہوسی۔ وعدے دی پابندی دی اہمیت دا اندازہ اسی اس گل توں بھی لاکنے آں یعنی جہڑا انسان وعدے دی پابندی نی کردا اس دا کوئی دین نی اللہ تعالیٰ سب توں بڑھ کے وعدے دی پابندی کرنے والا ہے۔ اللہ تعالیٰ سُنز آپنڑیں متعلق خود فرمایا کہ یقیناً اللہ تعالیٰ وعدے دی خلاف ورزی نی کردا، وعدہ دی پابندی دا حکم اللہ تعالیٰ سُنز دیگر انبیاء کرام دی اُمتاں بھی دتا ایہی مثلاً بنی اسرائیل آں آخیا نسی میرا وعدہ

پورا کرو میں ٹساں دے وعدے پورے کر سائ اسی طرح حضرت محمد ﷺ دی اُمت آں بھی تحلم دتا کہ جہڑا تسی وعدہ کردے ہو انہاں پورا کرو۔

3- وعدہ خلافی دے نقصانات

وعدہ خلافی دے نقصانات وی بؤں سرے ہین۔ جدوں اسی وعدہ خلافی کر سائ تے لوک آساں کوڑا آخسن۔ آساں اتے یقین نہ کرسن۔ وعدہ خلافی اسلام بچ وی منع ہے۔ جدوں اسی وعدہ کر کے وعدہ خلافی کرنے آں تے آساں وی نقصان ہوندے تے معاشرے دے لوکاں وی نقصان ہوندے۔ وعدہ خلافی کرنے آلا خدای نظر بچ وی قابلِ نفرت اے۔ فرمانِ نبوی ﷺ چار خصلتاں ہین۔ جس بچ آوہ ہون آوہ خالص منافق ہوسی تے جس بچ انہاں بچوں کوئی بک خصلت ہوسی تے اس بچ نفاق دی بک خصلت ہوسی، اتھے تک کہ آوہ آساں چھوڑٹے۔ جدوں اس کول کوئی امانت رخی جھلے تے خیانت کرے، جدوں گل کرے تے کوڑا آنے، جدوں عہد کرے تے بے وفائی کرے تے جدوں کسی نال لڑائی کرے تے خوب لڑے تے بدزبانی کرے، "قیامت آلے دیہاڑے ہر عہد توڑنے آلے آستے بک جھنڈا ہوسی، آخیا جلیسی کہ اے فلاں دی بد عہدی دا چھنڈا (نشان) ہے۔

وعدہ خلافی دی ضروری تعریف عام طور تے لوکاں معلوم ہی ہے، تاہم اس سہولت آستے اسی اس کمزور آں دو حصیاں بچ کر بکدے آں۔
1: وعدہ کردے ویلے ہی آساں پورا کرنے دی نیت نہ ہونڑاں۔ 2: وعدہ کر دیاں ویلے آساں پوری کرنے دی نیت ہونڑاں لیکن بغیر کسی قومی لالچ دے آساں پوری کرنے دی جہڑی کوشش ضروری ہے، اس توں دانستہ گریز یا تہاہل کرنا۔ پہلی قسم دراصل تہوکھاتے فریب ہے۔ جس دا اظہار وعدہ خلافی دی صورت بچ ہوندے، البتہ دوئی قسم اصل وعدہ خلافی ہے جساں حدیث شریف بچ نفاق دی بک علامت فرمایا گیا ہے۔ وعدہ خلافی دے نقصانات اے ہین کہ دینی اعمال بچ استقامت نی رہندی۔ اخلاص کمزور ہو جلدے تے دونیاں دی خیر خواہی دا جذبہ ماند ہو جلدے۔ غیر ذمہ داری تے کسل آں تقویت ملدی ہے۔ کوڑتے بہانے بازی دی رفتہ رفتہ عادت پے جلدی ہے۔ وعدہ خلاف آدمی لوکاں دی نظر بچ ہلکاتے نا قابلِ اعتبار ہو جلدے۔ بڑی چیزاں دی اہمیت باقی نی رہندی۔

4- وعدے دی پابندی دے فیڈے

جدوں اسی وعدہ پورا کرساں تے لوک اَساں ہک سچا انسان سمجھ کے اَساں تے یقین کرئیں۔ تے اسی کوڑ مارنے کولوں وی بچ جُلّے آں۔ وعدہ پورا کرنے نال لوکاں دے سامنڑیں اَساں دی عزت بترسی۔ جدوں اسی وعدے دی پابندی کرنے آں تے اسی قول بچ پکے ہو جُلّے آں۔ اسی طرح اللہ تعالیٰ وی اَساں توں خوش ہوئیں۔ مثلاً کسی جانی اُتے پُہنچے دا وعدہ کسی خاص کم کرنے دا وعدہ کسی نال ملاقات دا وعدہ کسی مجلس بچ شرکت دا وعدہ اَساں بھی چائیدے کہ جدوں اسی کسی نال کوئی وعدہ کراں تے اَساں پورا کراں، اللہ تعالیٰ سُنو قرآن مجید بچ حکم دتا ہے کہ وعدہ پورا کرو پیشک وعدے دے متعلق پوچھیا جُلّی، وعدہ پورا کرنے توں انفرادی تے اجتماعی دوئے فیڈے حاصل ہوندا، معاشرے بچ بہتری پیدا ہوندی ہے، لوکاں دا ہک دوئے اُتے اعتماد بڑھدے، بھروسہ تے ایمانداری دی فضا قائم ہوندی ہے۔

5- وعدے دی پابندی دا حکم

وعدے دی پابندی دا حکم اَساں دے مذہب بچ وی ہے۔ جدوں وی وعدہ کروتے اَساں پورا کرو۔ حدیث نبوی بچ آندے کہ آپنڑیں عہد آں پورا کرو۔ اَساں خُدا تے اُس دے رسول دے حکم دے مطابق آپنڑیں وعدے پورے کرنے چائیدن۔ ہک ہو حدیث بچ بھی ہے کہ جہڑا شخص عہد پورانی کردا اُس دا دین کامل نی۔ جہڑا شخص وعدہ پورانی کردا وہ مجرم اے۔ اِس دے بارے بچ قرآن پاک دے اندر فرمایا گیا ہے کہ آپنڑیں عہد آں پورا کرو قیامت آ لے دیھاڑے اِس دے بارے بچ پُچھیا جُلّی۔ قرآن مجید بچ چند مقامات اُتے وعدہ دی پاسداری آں واجب قرار دتا گیا ہے تے اِس تے تاکید فرمائی گئی ہے۔ ارشاد ہے کہ "وعدے دی وفا ضرور کرو اِس کیتے کہ وعدے دے بارے بچ ضرور سوال کیتا جُلّی"۔ ہک ہو جگہ اُتے ارشاد ہے کہ "اے ایمان والو! آپنڑیاں وعدیاں پورا کیتا کرو"۔ تے سچے تے متقی لوکاں دی تعریف بچ ارشاد ہے "تے اے اوہ لوک ہیں جدوں اوہ وعدہ کردن تے اَساں ضرور پورا کردن"۔

7- محنت

1- محنت دائمیہوم

محنت توں مُراد اے دل لاکے کم کرنا۔ جدوں اسی کم دل لاکے کرساں تے اِس بچ اَساں خوشی ملیسی۔ محنت بچ عزت اے۔ جہڑے لوک محنت کردے ہین، لوک اُنہاں دی عزت کردے ہین۔ جہڑے انسان سُنڑ محنت کیتی اے اوہ ہمیشہ کامیاب ہو یا ہے۔ اللہ محنت کرنے والیاں دے نال ہوندے۔ اگر اسی محنت اچھی طرح کرساں تے اسی دُنیا تے آخرت بچ کامیاب ہوساں۔

2- محنت دا حکم

اسلام بچ وی محنت آں فروغ دیندیں دا حکم ملدے۔ قرآن مجید بچ ہے کہ اللہ تعالیٰ محنتی آدمی آں پسند کردن تے محنتی اللہ تعالیٰ دادوست اے۔ اَساں دے انبیاء کرام سُنڑ وی محنت دا سبق دتا ہے۔ جبکہ اَساں دے رسول پاک سُنڑ وی تجارت کر کے دسیا کہ محنت کرنا بون ضروری اے۔ تے اُنہاں سُنڑ آخیا کہ محنت بچ عظمت اے۔

3- محنت بچ برکت

محنت دی برکت بون زیادے، محنت ہی دی وجہ نال انسان آں دُنیا بچ اچھا مقام ملدے۔ سچھی زندگی وی محنت دی برکت نال ملدی اے۔ جس کم آس دے محنت کیتی جَلے اوہ محنت دی برکت نال ہو جلدے۔ جہڑے کم انسان محنت نال کردن، اُنہاں کماں بچ اللہ تعالیٰ برکت پاندے۔ محنت نال کیتے دے کماں بچ سکون ہوندے۔ جدوں اسی محنت کرنے آں تے اللہ تعالیٰ اَساں اِس دا پھل وی دیندے۔ محنت دا پھل مٹھا ہوندے۔

4- محنت دی ضرورت

محنت دی ضرورت کیوں ایں؟ کیوں کہ محنت دے بغیر دُنیا دا کوئی وی کم اسی نہ کرہکدے۔ جدوں تک اسی محنت نہ کرساں تاں تک اسی کامیاب نہ ہوساں۔ اَساں چاہیدے کہ اسی آپنڑیں پڑھائی بچ محنت کراں۔ محنت کرساں تاں ہی اسی دُنیا تے آخرت بچ کامیاب ہوساں۔ روزِ اَوّل توں کہن کے ہونز تک جتنی وی انسان آں کامیابی ملی اے، اوہ محنت دی ہی بدولت ملی اے۔ اَساں وی چاہیدے کہ اسی محنت کراں۔

5۔ محنت و اُفیدہ

محنت دے بُوں سارے فیدے ہین۔ ساریاں کولوں بڈا فیدہ اے وے کہ انسان آں سکون ملدے۔ محنت کرنے نال انسان ہمیشہ خوش رہندے۔ اسی جتنی زیادہ محنت کرساں اللہ تعالیٰ آساں اِس کولوں زیادہ بچھل دیسُن۔ محنت ہی اُوہ ذریعہ ہے۔ جس نال آساں کامیابی مل بکدی اے۔ جنہاں توماں محنت کیتی اے انہاں اے فیدہ ہو یا ہے کہ اُوہ آج دُنیا دی ترقی یافتہ توماں بچ شامل ہین۔ اگر تُوں وی ترقی یافتہ توماں دی صف بچ شامل ہو نڑاں چاہندے اوتے تُوں چائیدے کہ تُوں وی دل لاکے محنت کرو۔ اِس محنت دی بدولت کامیابی تُوں دے قدم چُسی۔

8۔ اتفاق

1۔ اتفاق دے معنی

اتفاق دے معنی بین مل جُل کے رہنڑاں، ساریاں دی رائے نال ہکی گلاں مَن کہنڑاں۔ اتفاق بچ برکت اے۔ جدوں اتفاق ہوندے تے اسی سارے ہکی جائی تے جمع ہونے آں۔ اسلام بچ اتفاق نال رہنڑیں دا حکم ایں۔ اِس آستے ہی آساں دے مذہب بچ فرمایا گیا ہے کہ تُوں سارے بھائی بھائی او۔

2۔ کہارے بچ اتفاق

کہارے بچ اتفاق توں مراد اے کہ آساں آپنڑیں کہارے بچ اتفاق نال رہنڑاں چائیدے۔ جدوں اسی سارے کہارے بچ اتفاق نال رہساں تے آساں کوئی وی تنگ نہ کر ہکسی۔ اتفاق بچ رہنڑیں نال اسی سارے ہک طاقت بنز بکنے آں۔ جدوں آساں بچ اتفاق نہ ہو سی تے آساں دے آپے بچ چھگڑے بنز جُلَسُن تے اللہ تعالیٰ دی ناراضگی آجلیسی۔

3- سکول بچ اتفاق

سکول بچ آساں چائیدے کہ اسی اتفاق نال رہواں۔ اتفاق بچ رہنٹریں نال کئی ڈوئے دے دے لے بچ پیار و محبت زیادہ ہوندی اے۔ اس طرح آساں اتفاق بچ رہنٹریں دا سبق ملدے۔ جدوں اسی سکول بچ اتفاق نال رہساں تے کئی ڈوئے دی مدد کرساں، اتفاق نال بہہ کے پڑھساں تے تاں ہی اسی کامیاب ہوساں۔ سکول وی کہار ہوندے جتھے آساں اتفاق نال رہنٹریں چائیدے۔

4- دوستاں بچ اتفاق

دوست ہک انمول تحفہ ہے۔ آساں چائیدے کہ اسی آپنویں دوستاں نال اتفاق نال رہواں۔ کئی ڈوئے دا کہنٹریاں مٹاں تے کئی ڈوئے دا خیال رھاں۔ آپے بچ جدوں اتفاق نال رہساں تے کئی ڈوئے دی عزت بچ اضافہ ہوسی۔ جدوں دوستاں بچ اتفاق ہوسی تے کوئی بھی اے گل نہ آخسی کہ اے دوست ہیں، بلکہ سارے آخسن کہ اے پرہائیں۔ آساں کئی ڈوئے دی مشکل ٹیم تے مدد کرنی چائیدی اے۔

5- ملک بچ اتفاق

ملک بچ اتفاق توں مراد اے کہ ملک بچ جتنے وی لوک ہیں، اوہ آپنویں آپ آل اس ملک دا حصہ تسلیم کرن تے آپے بچ اتفاق نال رہوں۔ جدوں ملک دے لوکاں دا آپے بچ اتفاق نہ ہوسی تے اوہ ڈوئیاں قوماں دا مقابلہ کس طرح کرسن۔ جدوں ملک دے لوک کئی ڈوئے دا کہنٹریاں منسن تے اوہ لوک کامیاب ہوسن تے ملک وی ترقی کرسی۔ اس آستے آخیا جلدے کہ اتفاق بچ برکت اے۔

ٹرم : 4

1- چوری

1- چوری دا مفہوم

چوری دا مفہوم ایس کہ کسی دی کوئی وی چیز اُس دی اجازت توں بغیر چاہ کہہنٹریاں تے فرموٹ کے نہ دینٹریاں، اسان چوری آخدن۔ تے اس گئے آن کرنے آلیاں چور آخیا جلدے۔

2- گھریلو اشیاء دی چوری

نکی عڑاں بچیاں کہارے دیاں چیزاں چھپائیں دی عادت پے جلدی اے۔ انہاں دی اس عاداتاں دُور نہ کیتا جَلے تے فر انہاں دی اے عادت کچی ہو جلدی اے۔ بچے جَدوں کسی دُوئے دے کہار کھیدئیں واسے جلدن تے چیزاں چھپا کے کہن آئندن۔ جہڑی کہہک بُوں ہی مندی عادت اے۔ آساں چائیدے کہ اسی کسی دے گھاروں چوری نہ کراں تے نہ ہی آپڑیں گھاروں چوری کراں۔

3- پیسیاں دی چوری

بعض بچیاں دے اندر پیسے چھپائیں دی عادت ہوندی اے۔ اے ہک بُوں مندی عادت اے۔ چوری کرنے آلیاں اللہ تعالیٰ ناپسند کردن۔ جَدوں کوئی بچہ گھاروں یا سکول بچوں پیسے چوری کردے تے فر سکول تے کہار اں دے بچے اُس چور بچے اُتے یقین نی کردے۔ اِس کم دی وجہ نال لوک اِس بچے توں نفرت کردن۔ چوری کرنے آلے انسان دی معاشرے بچ کوئی عزت تے وقار نی ہوند ا۔ آساں چائیدے کہ اسی چوری نہ کراں تے نال ہوراں وی چوری کرنے توں روکاں۔

4- چوری کرنے دے نقصانات

چوری کرنے دے بُوں نقصان ہین۔ چوری کرنے آلیاں کوئی وی پسندنی کردا۔ اُس اُتے کوئی وی اعتماد نی کردا۔ بلکہ چوری کرنے آلے بچے توں باقی سارے بچے وی دُور رہندن۔ آساں آپڑیں نال کھیداں بچ وی شامل نی کردے۔ اِس طرح آوہ بلکل کہلا ہو جلدے۔ اِس طرح آوہ احساس کمتری دا شکار ہو جلدے۔ چوری کرنے آلے دی نہ گھارے بچ کوئی عزت ہوندی اے تے نہ ہی معاشرے بچ اُس دی کوئی عزت کردے۔

5- چوری دے بارے بچ اسلامی احکامات

چوری ہک اہجاکم اِس جس آں پوری دنیا دے قانوناں بچ جرم سمجیا جلدے۔ اِس گناہ آستے عبرت ناک سزا دا حکم اِس۔ اسلام بچ چوری نہ کرنے دی تلقین اِس۔ حضرت محمدؐ سُنز وی چوری نہ کرنے دا حکم دتے۔ ہک دفعہ کسی امیر کہارے دی عورت کو لوں چوری ہو گئی تے آساں آپ دے سامنوں پیش کیتا گیا، آپ سُنز اُس دے ہتھ پکسز دتا۔ حکم دتا۔ جَدوں کسی سُنز اُس عورت دی سفارش کیتتی تے آپ سُنز آخیا کہ گدے میری بیٹی وی اے کم کردی تے اُس آستے وی اے ہی حکم ہوند ا۔

2- مساوات

1- مساوات دامتقہوم

مساوات دامتقہوم برابری دے ہیں۔ مساوات دیاں دو قسماں ہیں۔ قانونی مساوات تے معاشرتی مساوات۔ قانونی مساوات توں مراد اے کہ کوئی وی آدمی مفلس ہوئے یا خوشحال، کالا ہوئے یا چٹا کوئی وی قانون توں بالاتر نی۔ گدے کسی کولوں کوئی وی جرم ہو جلتے اُساں کوئی رعایت نہ دتی جلتے۔ معاشرتی مساوات توں مراد اے کہ اجتماعی زندگی بچ کسی آں وی کسی اُتے برتری حاصل نی۔ اسلام تے ہے ہی مساوات داندھب۔ اسلام بچ ساریاں انساناں دا درجہ برابر اے۔

2- مساوات دی اہمیت

اسلام اُساں مساوات دا درس دیندے۔ اسلام بچ سارے انسان برابر اُن۔ کسی بچی انسان آں ذوئے انسان اُتے کوئی فوقیت حاصل نی۔ اللہ تعالیٰ دے نزدیک زیادہ عزت آلا آوہ اے جہڑا زیادہ پرہیزگار اے۔ حضور سُنزوی آپزویں آخری خطبے بچ آخیا کہ "کسی عربی آں عجمی اُتے کسی عجمی آں عربی اُتے، چٹے آں کالے اُتے کالے آں چٹے اُتے کوئی فوقیت حاصل نی، ناسوائے پرہیزگار دے۔ اِس فرمان توں اے گل واضح ہوندی اے کہ کوئی وی رنگ و نسل دے اعتبار نال افضل نی، سارے برابری دا حق رخنہ۔ نبی دے خطبہ حجۃ الوداع تے خلفائے راشدین دے عہد دے آئینے بچ اسلام سُنز معاشرتی تنظیم آستے جہڑا اصول وضع ہیں۔ اصول مساوات انہاں بچ بنیادی حیثیت رخنہ۔ اِس بنیاد اُتے معاشرے دا باقی ڈھانچہ تعمیر کیتا گیا اے تے معاشرتی قانون بنائے گئے ہیں۔

مساوات دے اصول دے تحت اسلامی معاشرے دے ہر فرد دے جان و مال تے عزت و آبرو آں یکساں قرار دیندے۔ اِس سلسلے بچ کسی نال کسی قسم دے امتیاز دار و سوار نی۔ آوہ اِس اعتبار توں کسی آں برتر نی مند کہ آوہ اعلیٰ خاندان نال تعلق رخنہ یا اِس دے کہ دو بیاں دی نسبت مال زیادہ ہے یا آوہ زمین دامالک ہے یا اِس دارنگ دو بیاں کولوں ہچھا ہے یا زیادہ پڑھا لکھا ہے، یا کسی خاص علاقے دا باشندے یا معاشرے بچ کسی خاص حیثیت دا حامل ہے۔

3- اسلام بچ مساوات دا محکم

اللہ تعالیٰ سنڑ اسلام بچ مساوات دا محکم دتے۔ حضرت محمد سنڑ فرمایا کہ "تسی سارے آدم دی اولاد اوتے آدم مٹی نال بنڑیں دے اے۔ تساں بچ زیادہ عزت آلا اودے جہڑا ساریاں توں زیادہ متقی تے پرہیزگار اے۔" حضور دی نظر بچ امیر، غریب، آقا، غلام سارے برابر اُن۔ عربی تے عجمی بچ کوئی وی فرق نی۔ آپ دی زندگی توں آساں بوں مثالاں ملدیاں ہین۔ جنہاں توں ظاہر ہوندے کہ آپ دا عمل ہر موقع تے برابری دا اہیا۔ حضور دا اے طریقہ ایہیا کہ مجلس بچ کوئی چیز تقسیم کر دے ہون تے سبے پاسوں شروع کر دے اے۔ بعض دفعہ سبے پاسے عام لوگ بیٹھے دے ہوندے اے، فری آپ سنڑ آپنواں طریقہ نی بدلایا۔ اس گل توں آساں اے سبق ملدے کہ اسی وی مساوات آں قائم کراں۔

4- معاشرے بچ مساوات قائم کرنے دے فیدے

معاشرے بچ مساوات قائم کرنے دے بوں فیدے ہین۔ اس توں سارے لوکاں بچ ہمدردی تے پیار و محبت دا جذبہ پیدا ہوندے۔ دُوے دی تکلیف دا اندازہ ہوندے۔ اس طرح مُصیبت زدہ لوکاں دی مدد کرنے دا شوق پیدا ہوندے۔ آج ساری دُنیا تے بد آہنی آس، جس دی وجہ نال سارا سکون تک گئے۔ اس دی وجہ ہے کہ حضور دے دے سے دے طریقیاں اُتے عمل پیرا نہ ہونواں، جہڑے مساوات دے قانون انہاں سنڑ دے دے اے۔

5- مختلف طبقات بچ مساوات

آج کل معاشرے بچ ہر جانی اُچے طبقے دے لوکاں یا امیر لوکاں زیادہ اہمیت دتی جلدی اے۔ جہڑی ہک مندی گل اے۔ اسلام بچ امیر تے غریب برابر اُن، انہاں بچ کوئی وی فرق نی۔ اس واسطے آساں وی چائیدے کہ اسی وی انہاں کچی نظری نال دیناں۔ انہاں بچ مساوات قائم کراں۔ آج ضرورت اس گل دی اے کہ جدوں تک مساوات قائم نہ ہوسی آڈوں تک لوک مختلف طبقات بچ بٹے رہسُن۔ جدوں مساوات قائم ہوسی تے نہ ہی کوئی غریب رہسی تے نہ ہی امیر، ساریاں برابر حق ملسُن۔

3- غیبت تے چُخل خوری

1- غیبت تے چُخل خوری دا مفہوم

غیبت تے چُخل خوری ہک ہی ہین۔ انہاں دا مطلب اے کہ کسی انسان دی غیر موجودگی بچ اُس دی بُرائی کرنا۔ غیبت تے چُخل خوری ہک اہجام مرض اے، جس بچ لوکاں دی تعدا دبوں پائی جلدی اے۔ عام طور تے لوکاں دا اے معمول اے کہ گدے انہاں دے سامنویں کوئی کسی وی انسان دی بُرائی کردا ہوے تے اے اُس دی ہاں بچ ہاں ملاندن۔ تے اس طرح اے آپنویں آپ آں وی اس غیبت بچ شامل کر چھوڑن تے اے طریقہ شریعت دے منانی اے۔ لہذا غیبت کو لوں بچنویں دی آپ وی کوشش کردتے دویاں وی اس کو لوں بچنویں دی تلقین کرو۔

2- غیبت تے چُخل خوری دے متعلق اسلامی احکامات

اسلام بچ غیبت تے چُخل خوری آں ہک بُرا عمل کرار دتے دے۔ بد قسمتی نال اے بیماری آساں دے معاشرے بچ بوں عام ہو گئی اے۔ بوں کہٹ لوک ہین، جہڑے اس بیماری توں بچے دے ہین۔ اللہ تعالیٰ وی مسلماناں اس گناہ توں بچنویں دا حکم دتے۔ اللہ تعالیٰ دافران ایں۔ "تسی گدے وی کسی آں اُس دی غیر موجودگی بچ برانہ آخو کہ اے تساں پسند اے کہ تسی آپنویں مردہ پرباؤ دا گوشت کھاؤ"۔

3- غیبت تے چُخل خوری دے معاشرے اُتے منفی اثرات

غیبت کرنے نال معاشرے بچ نفرت پیدا ہوندی اے تے آپے بچ دشمنیاں بنز جلدیاں ہین۔ اس گل بچ کوئی شک نی کہ غیبت تے چُخل خوری آساں دے معاشرے بچ ہک ناسوری شکل اختیار کر چکیاں ہین۔ انہاں سُنز معاشرے دی جڑاں وی کھوکھلیاں کر چھوڑیاں ہین۔ معاشرے دا بوں بڑا حصہ بلا تفریق مرد تے عورتاں اس بیماری بچ مبتلا ہین۔ اس خطرناک تے تباہ کن مرض بچ مبتلا مرد تے عورتاں انہاں دے نزدیک غیبت تے چُخل خوری کوئی گناہ نی۔ اس دی ہی وجہ نال آج معاشرے بچ آمن ختم ہو گئے۔

4- غیبت دے نقصانات

اس گلاں بچ کوئی شک نی کہ جہڑا شخص غیبت کر دے اوہ آپ وی اس بُرے اخلاقی کم بچ شامل ہوندے تے دویاں وی پریشان کر دے۔ سوائے تکلیف تے مشقت دے اسان کج وی حاصل نی ہوندا۔ ہر شخص اُتے اس دے نقصان واضح ہوندن۔ ہک تے غیبت تے

پُجھل خوری اخلاق دے منانی اے تے دُوبا اے کہ انسان آں اِس گل تے اُبھاردی اے کہ اُوہ دین توں دُور ہو جُلے۔ غیبت دے نُقصانات دی حضور دے فرمان مبارک توں وضاحت ہو جُلدی اے کہ " جس شخص دے سامنڑے اِس دے مُسلمان پرباؤ دی غیبت کیتی جُلے تے اُوہ شخص طاقت رِخڑیں دے باوجود اِس دا دِفاع یا مدد نہ کرے تے اِس شخص آں آپنڑیں پرباؤ دا دِفاع نہ کرنے دا عذاب دُنیا تے یا آخرت نچ ہو سی۔

5- غیبت کرنے آلیاں دا حشر

جَدوں حضورِ معراج اُتے گئے انہاں سُنڑ دینجیا کہ ہک بجائی تے آدمی جمع ہوئین۔ تے ہک فرشتہ انہاں دے جسموں اتوں گوشت گٹ کے انہاں ہی دیندا تاکہ اے کھاو تے نال آخدے کہ جنجوں تہاں دُنیا تے آپنڑیں پرباواں دا گوشت کھا دے اِن تہاں آپنڑاں گوشت کھا نزاں پیسی۔ حضور سُنڑ فرمایا کہ اے جبرائیل اے لوک کو نڑہین تے انہاں کس جرم دی سزا دتی جُلدی اے۔ جبرائیل سُنڑ عرض کیتا کہ یا رسول اللہ اے غیبت کرنے آ لے لوک ہین۔ قیامت آ لے دیہاڑے انہاں اُتے اے ہی عذاب ہو سی۔

4- انصاف

1- انصاف دا مفہوم

انصاف دا مفہوم ایں کہ ہر انسان آں اُس دا جائز حق با آسانی مل جُلے۔ دُویاں لفظاں نچ اے وی آخ گئے آں کہ جس دا جتنا حق بڑدے اُس آں اُس دا حق دتا جُلے تے اِس نچ کسی قسم دی کمی بیشی نہ ہوئے۔ یعنی معاشرے نچ ہر طبقے تے ہر فرد آں جہڑے حقوق حاصل ہین، اُوہ اِس آں وی دتے جُلن تے رنگ و نسل، ذات پات دا کوئی فرق نہ ہوئے۔

2- انصاف دی اہمیت

انصاف دی وجہ نال معاشرے نچ سارے کم ہچھے طریقے نال ہون دِن۔ گدے نا انصافی ہوئے تے معاشرے دا ہر شعبہ مفلوج ہو کے رہ جُلدے۔ آساں دے معاشرے نچ انصاف آں بے حد اہمیت حاصل اے۔ کیونکہ گدے معاشرے نچ نا انصافی ہوئے تے اِس

نال نفرت پیدا ہوندی ہے۔ جس نال سارا معاشرہ متاثر ہوندا ہے۔ گدے انسان کسی دے بارے بچ کوئی فیصلہ کرے یا کوئی رائے دیوے تے اس بچ انصاف کرے اس طرح معاشرہ بوں ترقی کر دے۔

3- انصاف دے متعلق اسلامی احکامات

اسلام توں پہلے دنیا انصاف دے تصور توں خالی اہی۔ طاقتور لوک ظلم و ستم آں آپنڑاں حق سمجھ دے اے۔ دین اسلام توں بعد ظلم و ستم دا کاروبار بند ہو یا۔ اسلام ہی اوہ مذہب اے جس انصاف قائم کیتے۔ قرآن حکیم بچ ارشاد باری تعالیٰ اے کہ: اے ایمان والو کھل جلیا کرو، اللہ دے واسطے گواہی دینڑیں آستے انصاف دی۔ کسی قوم دی دشمنڑیں دے باعث انصاف آں ہرگز نہ چھوڑو۔

4- معاشرے بچ انصاف کرنے دے اثرات

جدوں معاشرے بچ انصاف قائم کیتا جیلے تے معاشرے بچ امن و سکون تے پیار و محبت پیدا ہوندا ہے۔ یکی ڈوئے آستے ہمدردی دا جذبہ پیدا ہوندا ہے۔ معاشرے دے سارے لوک مل جل کے نال رہنڈن تے بھائی چارہ وی بڑ دے تے انہاں بچ محبت، ایثار تے قربانی دا جذبہ پیدا ہوندا ہے۔ گدے اسی آپنڑیں معاشرتی نظام اُتے غور کراں تے پتہ چل دے کہ معاشرے بچ ہر ہک دے کج حقوق تے فرائض ہن۔ جنہاں اُتے عمل کرنا ہک ہچھی زندگی گزرنے آستے لازمی ایں۔ گدے ہر شخص آپنڑیں فرائض آں پوری دیانتداری تے ایمانداری نال آدا کرے تے نہ صرف اس دے بلکہ ڈوئیاں دے وی حقوق پورے ہو جلسن۔ فرسارے لوک خوش تے مطمئن ہو کے زندگی گزارن۔

5- معاشی انصاف

معاشی انصاف دا مطلب اے کہ خرچ کرنے بچ کنجوسی و بخل نال کم نہ کہیدا جیلے، بلکہ میانہ روی اختیار کیتی جیلے۔ ارشاد باری تعالیٰ اے۔ "تے اوہ لوگ جدوں خرچ کردن تے نہ ہی فضول خرچی کردن تے نہ ہی کنجوسی۔ بلکہ انہاں دا طرز عمل میانہ روی دا ہوندا ہے۔" معاشی انصاف دی وجہ نال انسان مالی لحاظ نال وی آپے آں پرسکون محسوس کر دے تے اوہ معاشرہ وی ترقی کر دے، جس معاشرے دے لوک خرچیاں بچ میانہ روی اختیار کردن۔

5 - صبر

1- صبر دا مفہوم

صبر دے لغوی معنی رُکناں تے برداشت کرنے دے ہین۔ یعنی انسان مُصیبتاں تے مُشکلاں دے ویلے آپنڑیں آپ تے قابو رنے تے صبر نال کم کہتے۔ حضورِ دی مقررہ حدود نچ رہنڑیں آں صبر آخدن۔ مُصیبت نچ صبر کرے۔ یعنی اللہ تعالیٰ دی مرضی اُتے راضی ریوے، دے نچ وی شکایت تے اعتراض نہ کرے۔

2- صبر دی اہمیت

صبر کرنے نال مُشکلاں آسان ہونڈیاں ہین۔ اللہ تعالیٰ سارے انساناں صبر دا حکم دتے۔ اسلام نچ صبر آں بُوں اہمیت حاصل اے۔ صبر کرنے آلے آں اللہ تعالیٰ بُوں پسند کردن تے صابر لوکاں اللہ دا قُرب حاصل ہونڈے۔ کسی وی معاشرے نچ کامیابی دے ذرائع تے بُوں ہین، لیکن آج کل دے دور تے حالات آں دینڈیاں ہوئیاں جس چیز دی ضرورت اے، آوہ صبر اے۔ ارشاد باری تعالیٰ اے۔ "آساں انہاں بچوں جدوں آوہ صبر کردے اے کج امام و پیشوا بنڑا چھوڑے، جہڑے آساں دے حکم نال ہدایت دیندے اے۔"

3- صبر دے متعلق اسلامی احکامات

قرآن مجید نچ صبر دی بڑی اہمیت تے فضیلت بیان اے۔ اللہ تعالیٰ فرمادے ہین، ترجمہ: "بیشک اللہ صبر کرنے آلیاں دے نال اے"۔ اللہ تعالیٰ مُصیبت تے پریشانی دے ویلے آپنڑیں بندیاں صبر دی تاکید کیتی اے۔ انسان دی جان تے مال اللہ دی عطا کردے۔ اِس آستے انسان اُتے لازم اِس کہ آزمائش دے ویلے اللہ دی رضا و استے صبر نال کم کہنے۔

4- صبر کرنے دے قیدے

جدوں کوئی انسان بیماری، پریشانی یا غم دے ویلے صبر کردے تے اللہ تعالیٰ اِس دے بدلے اِس دے گناہ معاف کردن۔ آساں چائیدے کہ صبر دی خوبی اپناواں تے ہر قسم دی جسمانی، مالی آزمائشاں اُتے صبر کراں تاکہ ہر میدان نچ کامیابی حاصل کرہکاں۔ صبر کرنے آلا اللہ تعالیٰ دا شکر ادا کردار ہندے تے ہر قسم دی مُشکلات تے آزمائش داؤٹ کے مقابلہ کردے۔

5- صبرِ دی فضیلت

صبرِ ہک ایجا عظیم تے اعلیٰ فضیلت آلا عمل اے۔ جس آں اللہ تعالیٰ آپنڑیں نییاں تے رسولاں دی صفات نچ تعریف کردیاں ہوندیاں فرمائیے؛ ترجمہ؛ اسماعیل تے ادریس سارے ہی صبر کرنے آلیاں بچوں اے۔ اس صبر آں ہک نیک عمل قرار دیندیاں ہویاں اس دا پھل دیتے۔ تے اسان انہاں ساریاں آپنڑیں رحمت نچ داخل کیتے کہ اوہ نیک عمل کرنا آلا اے۔

6- تکبر

1- تکبر دے معنی و مفہوم

تکبر دے معنی آپے آں بڈا تے برتر سمجھناں تے ظاہر کرنے دے ہین۔ صحیح مسلم نچ حدیث اے۔ کسی انسان سُئز سوال کیتا کہ منہ ہچھا لباس پسند اے، تے اے تکبر ہے۔ آپ فرمایا: اللہ حُسن آلا ہے تے اوہ جو بصورتی آں پسند کردے۔ "تکبر تے اے ہے کہ دُنیاں کتر سمجھناں تے جُداں اس دے سامنڑے حق پیش کیتا جَلے تے اُس توں انکار کرے۔

2- تکبر بُرائی دی جڑ

ہک انسان دُوئے انسان دے مقابلے نچ جہڑاوی ظلم تے فساد کردے، انہاں ساریاں مکاں دی جڑ نچ کھلا تے چھپے دا تکبر شامل اے۔ تکبر دی وجہ نال آدمی حق دا اعتراف نی کر دے، کیونکہ اوہ سمجھدے کہ حق دا اعتراف کر کے اس دی بُرائی تک جُلسی۔ اوہ پہل جلدے کہ حق آں نہ من کے اوہ حق دے مقابلے نچ آپ آپنڑیں ذات آں برتر قرار رُخدے۔ حالانکہ اس دُنیا نچ ساریاں کولوں بڈی چیز حق اے نہ کہ کسی دی ذات۔

3- تکبر دی قیماں

تکبر دیاں دُو قیماں ہین۔ ہک ظاہری تکبر تے دُوئی باطنی تکبر۔ باطنی تکبر دا مطلب اے کہ کسی انسان دی اندرونی حالت۔ تے ظاہری تکبر ایجے اعمال دا ناں ایں جہڑے انسان آپنڑیں جسم دے اعضاء نال کردے۔ اس واسطے اس دی اصل اوہ حالت ہوندی اے

جہڑی انسان دے اندر پائی جلدی اے۔ جس دی وجہ نال انسان دُونیاں لوکاں دے جہناں تے اُوہ تکبر کردا ہوندے۔ اِس طرح اِس انسان آں ہک قسم دی خوشی ملدی اے۔

4- تکبر دے متعلق اسلامی احکامات

تکبر دے متعلق حضرت محمدؐ فرمایا؛ "جس دے دلے بچرائی دے دا نرے برابر وی غرور و تکبر ہو سی اُوہ انسان جنت بچ دا خل نی ہو کدا۔" قرآن پاک دے مطالعے توں پتہ چلدے کہ مخلوقات بچ ساریاں توں پہلے شیطان سُنُّ تکبر کیتے تے آئیے کہ میں آدمؑ توں افضل آں۔ اِس واسطے اُس آدمؑ آں سجدہ نی کیتا۔ جدوں شیطان سُنُّ اِس طرح کیتا تے اُس دیہاڑے توں کہن کے آج دے دیہاڑے تک غرور داسر نیواں ہے۔ فرمان الہی دے مطابق "آخرت بچ وی تکبر کرنے آلی انسان دا ٹھکانہ جہنم ہو سی۔"

5- تکبر کرنے دے نقصانات

غرور تے تکبر کرنے آلا انسان دُونیاں کتر سمجھ کے ظلم کردے تے گناہواں دا عادی ہو جلدے تے اے سوچدے کہ منہ میریاں گناہواں دی سزا کو نر دلیسی۔ اِس کیتے اُوہ آنوت، سچائی تے اِس قسم دے سارے نیک عملاں توں محروم ہو جلدے۔ اے انسان معاشرے بچ بگاڑ پیدا کردے۔ تے جہڑا غرور تے تکبر کردے اللہ تعالیٰ اُسناں ذلیل و خوار کردن۔ تے اُوہ آپنڑیں آپ آں بون بڈا سمجھدے مگر لوکاں دی نظر بچ چھوٹا تے ذلیل ہوندے۔

7- اعتدال

1- اعتدال دا مفہوم

اعتدال دا مطلب اے درمیانی راہ اختیار کرنا یعنی جدوں کوئی کم افراد دی تقسیم توں بچ کے کیتا جُلے اُسناں اعتدال آخن۔ کج خوبیاں تے صفات اِجیباں ہوندیاں، جہناں انسان زندگی بچ آپنڑیاں معمول بڑا وے تے آپنڑیں مقاصد بچ کامیاب ہوندے تے بون زیادہ پریشانیاں توں وی بچیا رہندے۔ اُوہ خوبیاں انسان آں معاشرے بچ عزت دیندیاں ہین۔ جہناں بچ بک خوبی اعتدال اے۔

2- اعتدال دی اہمیت

اسلام آساں زندگی دے سارے معاملات نیچے اعتدال دی تعلیم دیندے۔ اعتدال پسند آپنڑیں عاجزی، بندگی تے شرافت آں ظاہر کردے۔ جدوں انسان داکوئی عمل حد توں کہٹ یا بڑھ جُلے تے اوہ عمل غیر فطری ہوندے۔ اس کیسے آساں دی زندگی نیچے اعتدال دی بوں اہمیت اے۔ اعتدال آساں دی زندگیوں اصولی طور تے گزارنے دے طریقے دسدے تے اس نال آساں دی زندگی خوشحال ہو جلدی اے۔

3- عبادت نیچے اعتدال

اسلام نیچے عبادت دی بڑی اہمیت اے۔ لیکن اس دے باوجود عبادت نیچے اعتدال دا حکم دتے دے۔ حضرت محمد عبادت نیچے اعتدال دا حکم دتے۔ حضرت محمد فرمائیے: نفلی عبادت لازمی آدا کرو، لیکن تہاں تے تہاں دے والدین، بیوی، بچیاں تے ڈوئے لوکاں دا وی حق اے، اوہ حق وی آدا کرو۔ عبادت اُس ویلے باقی رہ بکدی اے جدوں انسان اس آں آدا کرنے نیچے اعتدال نال کم کہینے۔

4- اخلاق نیچے اعتدال

اسلام آساں اخلاقی طور تے وی اعتدال دا حکم دیندے۔ اس طرح نی کرنا چاہئید کہ کسی نال بلاوجہ تعلقات بڑھنا کسی نال بلاوجہ خفگی پاکہنا بلکہ اخلاقی طور تے اعتدال نیچے رہنڑاں بوں مناسب اے تے اس نال ہی انسان دی عزت برقرار رہندی اے۔ اعتدال آساں معاشرے نیچے لوکاں نال مل جُل کے رہنڑیں دا طریقہ سکھاندے۔ جس دی وجہ نال آساں نیچے بھائی چارہ پیدا ہوندے۔

5- مال خرچ کرنے نیچے اعتدال

آساں مال دے خرچ نیچے اعتدال نال کم کہینڑاں چاہیدے۔ آساں نہ ہی فضول خرچی کرنی چاہیدی اے تے نہ ہی بوں کنبوسی بلکہ خرچ دے ویلے اعتدال نیچے رہنڑاں چاہیدے۔ جدوں اسی اعتدال نال کم کہینساں تے تاں ہی کامیاب تے خوشحال زندگی گزار بکساں۔ اسلام وی آساں مال دے خرچ نیچے اعتدال دا حکم دیندے۔ اللہ تعالیٰ فرماندین۔ "آے ایمان والو! اللہ دے دتے دے پاک مال بچوں گھاؤ، پیہوتے فضول خرچی نہ کرو۔"

8۔ دیانت داری

1۔ دیانت داری دالمفہوم

اسلام سُنّہ دیانت دے مفہوم آں محض تجارتی کاروبار تک محدود نہ رہیا، بلکہ وسعت دے کے جملہ حقوق العباد دی ادا نیگی آں دیانت دے دائرے نیچ شامل کیتے۔ نبی اکرم سُنّہ ارشاد فرمائیے "محفل نیچ کیفیتی دی گل وی امانت اے"۔ یعنی ہک جائی توں کوئی گل سُنّہ کے دُوئی جائی جل کے کرنا بدیانتی نیچ شامل اے۔ دیانت داری دالمفہوم بُوں بڈے اس داملطلب اے کہ انسان اعلیٰ اخلاقی قدران آپنڑیں کردار نیچ شامل کیتے داہوے۔ اُس دے ظاہر تے باطن، قول تے فعل نیچ تضاد نہ ہوے۔ اوہ ہر کسی دا ہمدرد تے خیر خواہ ہوے۔ آپنڑیں تے دُوئے آستے ہک ہی معیار رُخدا ہوے۔

2۔ کاروبار نیچ دیانت داری

دیانت داری نال کاروبار نیچ بَرکت ہوندی اے۔ دیانت داری نال کمائی دی روزی رزق حلال ہوندی اے۔ جسہڑ انسان کاروبار نیچ دیانت داری اختیار کردے اُس دی ساری دُعائیاں قبول ہوندیاں ہین۔ کاروبار نیچ دیانت داری توں مراد اے کہ انسان کاروبار نیچ کوڑنہ آخے تے کاروبار نیچ خیانت نہ کرے۔

3۔ کاروبار نیچ دیانت داری کرنے دے فیدے

دیانت داری نال کیتے دے کاروبار دے ذرائع نیچ اضافہ ہوندے۔ جدوں کاروبار دیانت داری نال کیتا جُلے تے معاشرہ ترقی کردے۔ جدوں کوئی انسان حلال ذریعے نال روزی کمائیں نیچ مصروف ہوندے تے اوہ دُوئے دامال ناجائز طریقے نال تے حرام نی کھاندے۔ اس دی وجہ نال معاشرے نیچ اُس دی عزت وی قائم رہندی اے۔

4۔ دیانت داری دے متعلق اسلامی احکامات

اسلام نیچ دیانت داری دی بُوں اہمیت اے۔ آساں حضرت محمد دی زندگی توں دیانت داری دیاں بُوں مثالاں ملدیاں ہین۔ اسلام نیچ مسلماناں تلکین کیفیتی گئی اے کہ اوہ آپنڑیں جسمانی تے ذہنی صلاحیتاں اللہ تعالیٰ دی عطا کیتی دیاں امانتاں سمہجن تے انہاں ہوش

نال استعمال کزن کیونکہ انہاں یک روز اللہ تعالیٰ آگے انہاں دا حساب وی دینڑیں۔ حضرت محمدؐ سُنڑ دِیانت دے بارے نچ فرمایے؛ "جس نچ دِیانت نی اُس نچ ایمان نی"۔

5: دِیانت داری تے شخصیت

شخصیت دا مطلب اے کہ انسان دی سیرت تے کردار نچ امانت تے دِیانت دا پہلو اِس قدر راسخ ہوئے کہ ماحول تے معاشرے دی نظر نچ دِیانت داری اُس دی پچا نچ بڑ جُلے۔ کسی ہک آدمی نچ گدے سُو نچویاں ہون فر وی دِیانت داری نہ ہوئے تے لوکاں دی نظر نچ اُس دی کوئی قدر و قیمت نی تے نہ ہی کوئی اُس دی گل سُنڑ دے۔ کیونکہ کسی آں وی اُس اُتے اعتماد نی ہوندا۔ حضرت شعیب علیہ السلام دی بیٹی سُنڑ آپنڑیں والد دے سامنڑیں حضرت موسیٰ علیہ السلام آں ملازم رکھنڑیں دی تجویز پیش کر دیاں ہویاں، انہاں جہڑیاں دو نچویاں بیان کتیاں اہیاں، انہاں نچ ہک دِیانت داری اہی۔ قرآن مجید نچ ارشاد اے۔ "بے شک بہترین آدمی اوہ وے جساں مَر دوری اُتے رُخو، اوہ طاقت ورتے ایماندار ہوئے"۔ حضور آں اعلان نبوت توں پہلے سفار مکہ سُنڑ جہڑے دو القاب دتے اے اوہ وی "صادق تے امین" دے اے۔ اہیہ دوئے ہک ہی تصویر دے دو رُخ ہین۔ انہاں دوہاں دا تعلق دِیانت داری نال اے۔ جدوں اسی مُستقل طور تے انہاں نچویاں اپنا ساس تے ہر موقع تے آپنڑیں عمل توں انہاں دا اظہار کرساں، تے لوکاں دے ذہناں نچ آساں آستے اعتماد دی سطح برقرار رہی۔ اِس نچوی دی موجودگی نچ ہک پاسے آساں دی کامیابی ہوسی تے دوہا آسانیاں پیدا ہوئیں۔